

UNIVERSITATEA DE STAT „ALECU RUSSO” DIN BĂLȚI

Cu titlul de manuscris

C.Z.U.: 811.135.1'373.4(043.2)

CABAC LINA

**OCAZIONALISMELE ÎN LIMBAJUL ACTUAL
(STRUCTURI, CARACTERISTICI, VALORI)**

**621.04. Lexicologie și lexicografie; terminologie și limbaje specializate;
traductologie (*limba română*)**

Rezumatul tezei de doctor în filologie

BĂLȚI, 2024

Teza a fost elaborată la Catedra de limba română și filologie romanică a Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți

Conducător științific:

POPA Gheorghe, doctor habilitat în filologie, profesor universitar, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Referenți oficiali:

1. **MOLEA Viorica**, doctor habilitat în filologie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova
2. **TRINCA Lilia**, doctor în filologie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Membri ai Consiliului științific specializat:

1. **DRUȚĂ Inga**, președinte, doctor habilitat în filologie, conferențiar cercetător, IFR „B.-P. Hasdeu” al Universității de Stat din Moldova
2. **LACUSTA Elena**, secretar științific, doctor în filologie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți
3. **SAVIN Angela**, doctor habilitat în filologie, conferențiar universitar, IFR „B.-P. Hasdeu” al Universității de Stat din Moldova
4. **BAHNARU Vasile**, doctor habilitat în filologie, profesor universitar, IFR „B.-P. Hasdeu” al Universității de Stat din Moldova
5. **BĂRBUȚĂ Ion**, doctor în filologie, conferențiar cercetător, IFR „B.-P. Hasdeu” al Universității de Stat din Moldova

Suținerea va avea loc la **20 septembrie 2024**, ora **12:00** în ședința Consiliului științific specializat D 35.621.05-01 din cadrul Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți, str. Pușkin, nr. 38, Laboratorul „Eugeniu Coșeriu” (sala 343).

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca USARB și pe pagina web a ANACEC (www.anacec.md).

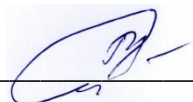
Rezumatul tezei de doctor a fost expediat în data de 15 august 2024.

Secretar științific al Consiliului științific specializat,
LACUSTA Elena, doctor în filologie, conferențiar universitar

Conducător științific,
POPA Gheorghe, doctor habilitat în filologie, profesor universitar

---

Autor,
CABAC Lina

© Cabac Lina, 2024

CUPRINS:

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII	4
CONȚINUTUL TEZEI	6
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	26
BIBLIOGRAFIE	28
LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI LA TEMA TEZEI	30
ADNOTARE	32
АННОТАЦИЯ	33
ANNOTATION	34

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Obiectul de cercetare. După cum se știe, vocabularul oricărei limbi se află într-o permanentă schimbare. Diversificarea și îmbogățirea lui se face pe multiple căi, una dintre ele – și încă foarte productivă – se referă la unitățile lexicale create, cu sau fără respectarea normelor lingvistice, într-o anumită situație comunicativă. În cele ce urmează, ne vom pronunța pe marginea comportamentului unităților care, inițial, se află „în starea de *hapax* dacă nu sunt reluate de alții, adică este un fapt în vorbirea acestui autor, a acestui vorbitor” [Coșeriu 2004, p. 126]. Așadar, obiectul de investigație al tezei noastre îl constituie stratul lexical *ocazional*, examinat sub aspectul particularităților lui semantico-structurale și stilistice, evidențiindu-se specificitatea lui în raport cu alte unități lexicale.

Actualitatea și importanța problemei abordate. Studiul efectuat se impune printr-o viziune de ansamblu asupra cuvântului ocazional, punându-se un accent deosebit pe problema delimitării ocazionalismului de fenomenele limitrofe, cu care el este, uneori, identificat. Această modalitate de interpretare a creațiilor ocazionale ne-a permis să le examinăm nu doar ca fenomene „în sine”, dar în raport cu alte fenomene lingviale. Actualitatea diverselor aspecte, legate de fenomenul în cauză, derivă nu numai din faptul că vocabularul „este în multe privințe un domeniu încă insuficient explorat” [Coteanu *et alii*, p. 3], dar și din determinarea incertă a locului și a rolului pe care îl au cuvintele ocazionale în sistemul limbii, în general, și în cel lexical, în special. Necesitatea investigării ocazionalismelor e dictată atât de analogia cu alte fenomene de limbă, dar și de specificul lor, deoarece acestea, în raport cu fenomenele adiacente, comportă particularități structurale, semantice, gramaticale, funcționale etc. Semnificația demersului nostru științific ține și de conștientizarea adevărului că limba română este „nu doar ce s-a spus până acum, ci tot ce s-a spus în egală măsură cu ce se poate spune de acum încolo” [Coșeriu 1994, p. 26]. Putem deduce, așadar, că lucrarea conține informații ce vizează nu numai „inventarul” ocazional existent, dar și virtualitățile sistemului de formare a unor noi cuvinte ocazionale.

În acest sens, menționăm că în teză se realizează o **abordare inovatoare** (cel puțin, în spațiul științific românesc) a fenomenului glotic ocazional în opoziție cu alte straturi lexicale, în special cu cel neologic și potențial, argumentându-se necesitatea delimitării și a noțiunilor respective. Importanța problematicei abordate mai rezidă în faptul că rezultatele obținute pot servi drept punct de reper nu numai pentru precizarea mai riguroasă a statutului unităților investigate, dar și pentru abordarea sistemică a limbii, atât în ansamblul ei, cât și în ceea ce privește părțile ei componente. Totodată, studiul în cauză, luând în calcul „dimensiunea viitoare” a oricărei limbi, despre care vorbea prof. E. Coșeriu, facilitează schițarea perspectivelor de examinare a ocazionalismelor, precum și a cauzelor de apariție și de funcționare a lor în procesul de comunicare.

Scopul și obiectivele cercetării. Scopul studiului este de a preciza statutul ocazionalismului ca fapt de vorbire, ce are șanse reduse de a părăsi zona periferică a vocabularului, reliefând particularitățile lui verbale, locul și rolul lui în actele de comunicare și perspectivele de canonizare ale acestuia.

Realizarea scopului trasat presupune luarea în discuție a mai multe **obiective** – atât de ordin general, cât și de ordin particular, dintre care, mai importante, menționăm următoarele:

- a) punerea în valoare nu numai a complexității vocabularului limbii române, dar și a caracterului inovațional al acestuia;
- b) scoaterea în evidență a necesității de a valorifica achizițiile teoretice și rezultatele cercetărilor anterioare, atât din țară, cât și de peste hotare, privind esența ocazionalismelor;
- c) determinarea statutului cuvintelor ocazionale în raport cu fenomenele adiacente;

- d) efectuarea unor clasificări, sub diferite aspecte, ale cuvintelor ocazionale;
- e) identificarea modelelor de formare a ocazionalismelor și a gradului lor de productivitate;
- f) precizarea rolului formei interne a cuvântului în procesul de formare a ocazionalismelor;
- g) analiza funcțiilor ocazionalismelor în actele concrete de comunicare;
- h) reliefașarea importanței motivării obișnuite a cuvântului în procesul de decodare a sensului ocazionalismelor;
- i) stabilirea potențialului expresiv și pragmatic al cuvintelor ocazionale;
- j) determinarea factorilor, premiselor și a cauzelor creării ocazionalismelor;
- k) examinarea posibilităților de trecere a cuvântului ocazional în categoria celor potențiale și, eventual, în cea a neologismelor.

Ipoteza cercetării. Complexitatea problematicii și abordarea ei ne-a determinat să adoptăm următoarea ipoteză: apariția și utilizarea ocazionalismelor e un produs al valorificării multiplelor resurse ale limbii, prin care vorbitorii își realizează, într-un mod inventiv și conștient, intențiile comunicative.

Metodele de investigare. Suportul metodologic al reflecțiilor noastre cu privire la problematica abordată, precum și al analizei materialului faptic, excerptat, cu precădere, din publicistică și, într-o măsură redusă, din literatura artistică contemporană îl constituie, în primul rând, opiniile și sugestiile cercetătorilor în domeniul teoriei limbii, lexicologiei, semasiologiei, onomasiologiei, gramaticii, stilisticii, culturii vorbirii, procedeele de îmbogățire a vocabularului ș.a. Sursele teoretice consultate au facilitat investigarea multor aspecte luate în discuție și au favorizat apariția altora noi, dar, în multe privințe, au și determinat direcția cercetării și au influențat formularea concluziilor de rigoare.

Pentru realizarea demersului nostru am luat drept puncte de reper lucrările de referință din domeniul teoriei lingvistice (E. Coșeriu, H. Paul, F. de Saussure, E. Sapir), al lexicologiei (S. Berejan, N. Corlăteanu, V. Bahnaru, Gh. Popa, R. Zafiu, Th. Hristea, A. Stoichițoiu-Ichim, I. Manoli, A. Lâkov, V. Lopatin, P. Štekauer, L. Bauer, J.-F. Sablayrolles, P. Hohenhaus), al teoriei textului (E. Coșeriu, T. van Dijk, R. de Beaugrande, W. Dressler, R. Barthes, M. Foucault, R. Carter), al semanticii (V. Păcuraru, D. Sperber, D. Wilson, S. Löbner, J. Lyons), al stilisticii (D. Irimia, I. Milică, M. Got), precum și din cel al cercetărilor ocazionalismelor, efectuate în alte limbi (W. Fleischer, I. Barz, W. Motsch, T. Schippan, H. Elsen, Ch. Wanzeck, V. Jesenšek, A. Christofidou, S. Tomášiková, Ch. Horst).

La elaborarea studiului am făcut uz de următoarele **metode**: *documentarea științifică*, care este o modalitate importantă pentru înțelegerea în fond a problematicii. În acest context, n-am putut face abstracție nici de *metoda analizei și generalizării teoretice*, ce se află, de regulă, la baza tuturor cercetărilor științifice. Pentru a analiza faptele concrete de limbă, asigurând generalizarea lor eficientă, am utilizat *metoda inductivă*. Totodată, am recurs și la *metoda deductivă*, care ne-a permis scoaterea în evidență a particularităților fenomenului cercetat. Necesitatea de a determina specificul cuvântului ocazional, precum și trăsăturile lui definitorii în raport cu fenomenele glotice adiacente (cuvintele potențiale, neologisme) ne-a determinat să utilizăm *metoda comparativă*. De real folos s-a dovedit a fi și *metoda modelării*, întrucât lexicul ocazional, fără îndoială, este format în baza anumitor modele structurale, ce aparțin sistemului limbii, în care unitățile date pot pătrunde. E de la sine înțeles că s-a recurs permanent la *metoda observației* pentru a realiza ulterior o descriere minuțioasă a materialului faptic. Prezentarea în evoluție a fenomenului de vorbire în discuție n-ar fi fost posibilă fără aplicarea *metodei statistice*, în calitate de reper obiectiv pentru analiză.

Noutatea științifică și originalitatea studiului rezidă în analiza complexă a cuvântului ocazional, prin care ne-am propus elucidarea următoarelor aspecte novatoare:

a) delimitarea și definirea termenului *ocazionalism* în raport cu alte fenomene glotice (neologismul, cuvântul potențial, cuvântul canonic etc.);

b) glosarea, analiza și clasificarea unui corpus numeros de ocazionalisme, selectat din presă, emisiuni TV, opere literare, precum și din surse online;

c) determinarea funcțiilor ocazionalismelor în context;

d) clasificarea pluriaspectuală a ocazionalismelor;

e) examinarea particularităților structurale, gramaticale și semantice ale ocazionalismelor;

f) reliefarea condițiilor de interpretare și a șanselor de acceptare în limbă a ocazionalismelor.

Importanța științifico-teoretică a cercetării. Din perspectivă teoretică, importanța tezei rezidă în determinarea statutului cuvântului ocazional în sistemul mijloacelor de comunicare, reliefând specificul acestui fenomen glotic. Semnificația teoretică a prezentului demers este determinată și de faptul că, în lucrare, sunt puse în discuție și posibilitățile sistemului limbii de a crea unități lexicale noi.

Valoarea aplicativă a lucrării. Rezultatele investigației pot servi drept punct de reper nu numai pentru stabilirea statutului unităților ocazionale în cadrul sistemului lexical, dar și pentru conturarea frontierelor dintre diferite straturi lexicale. Rezultatele obținute au fost aplicate sau sunt în curs de aplicare la elaborarea cursului de lexicologie și stilistică, a seminarelor opționale/speciale de lexicologie, lexicografie, semantică, cultura vorbirii etc., precum și la scrierea diverselor lucrări (de licență, de masterat) ce iau în dezbatere aspecte legate de inventarul lexical și stratul stilistic al vocabularului limbii române. Materialul factual colectat prezintă o sursă bogată pentru elaborarea unui eventual dicționar de cuvinte ocazionale.

Aprobarea rezultatelor cercetării a avut loc în cadrul mai multor manifestări științifice naționale și internaționale.

Publicațiile la tema tezei. Principalele teze ale cercetării de față și-au găsit reflectare în 21 de publicații.

Volumul și structura tezei. Teza include: 3 adnotări în limbile română, engleză și rusă; introducere; 4 capitole; concluzii generale și recomandări; 176 de referințe bibliografice; 1 figură, 3 tabele, 1 anexă; 159 de pagini de text de bază.

Cuvintele-cheie: ocazionalism, neologism, cuvânt potențial, mijloace de formare a ocazionalismelor, tipuri de ocazionalisme, dimensiune paradigmatică, dimensiune sintagmatică, funcțiile ocazionalismelor, lexicalizare.

CONȚINUTUL TEZEI

Capitolul 1, *Cuvântul ocazional: repere teoretice*, conține șase subcapitole în care sunt scoase în evidență particularitățile și trăsăturile distinctive ale ocazionalismelor ca fapte de vorbire, ținând cont de faptul bine cunoscut că vocabularul oricărei limbi se află într-un continuu proces de dezvoltare și diversificare. Astfel, dinamica realităților, mai ales la etapa actuală, impune apariția în limbă a unor noi cuvinte care urmăresc un singur scop: de a denumi anumite realii neînregistrate în alte etape ale dezvoltării societății. Pe lângă aceasta, poate fi observată și tendința de extindere a sensului multor unități lexicale deja înregistrate de lucrările lexicografice. Aceste fenomene ne demonstrează elocvent legătura strânsă ce există între dezvoltarea societății și schimbările din limbă.

Menționăm că nu doar necesitatea practică de a da nume unor realii impune schimbări de vocabular, ci și dorința omului de a-și exprima opiniile, emoțiile și intențiile. Când mijloacele lingvistice existente sunt (sau doar par a fi) insuficiente, vorbitorul inventează soluții proprii, uneori încălcând regulile sistemului lexical. Aceste cuvinte inventate sunt formate la un moment dat, pentru o situație dată, cu un scop anumit, fără a fi utilizate în alte contexte. De asemenea, „nu tot ce este posibil, adică virtual, devine fapt de limbă sau normă, deoarece acceptabilitatea acestor cuvinte este esențială” [Coșeriu 2004, p. 127]. Se cere menționat, în această ordine de idei, caracterul succesiv al schimbărilor în limbă. Cu alte cuvinte, finalitatea unui fenomen devine o primă cauză pentru apariția unei alte schimbări. „Faptele lingvistice, menționează E. Coșeriu, există pentru că vorbitorii le creează pentru ceva și ele nu sunt nici « produse » ale unei necesități fizice, exterioare vorbitorilor înșiși, nici « consecințe necesare și ineluctabile » ale unei stări de limbă anterioare. Unica explicație propriu-zis «cauzală» a unui fapt lingvistic nou este că libertatea l-a creat cu o anumită finalitate” [Coșeriu 1997, p. 177]. Această observație coșeriană, cu evidentă nuanță concluzivă, presupune abordarea schimbărilor de limbă la nivel de creație individuală, proprie spiritului uman.

Totodată, acribia studiilor lingvistice impune o atitudine deosebită față de terminologia utilizată, care nu trebuie să creeze ambiguități de înțelegere și de interpretare, iar, totdeauna, trebuie să exprime particularitățile definitorii ale fenomenului respectiv. În procesul studiului am depistat un șir întreg de termeni utilizați pentru a denumi unitățile lexicale luate în discuție: *ocazionalism* (S. Berejan, I. Melniciuc, N. Corlăteanu, V. Bahnaru, Gh. Popa, A. Vulpe, M. Onofraș), *cuvânt-hapax*, *invenție ad-hoc* (V. Molea), *inovație lexicală* (I. Druță), *inovație individuală*, *creație individuală a autorului*, *cuvânt efemer*, *efemeridă lexicală* (Th. Hristea, R. Zafiu, B. Croitor), *neologism literar*, *neologism stilistic* (I. Manoli, S. Dobrin), *cuvânt recent* (F. Dimitrescu), *cuvânt-meteor*, *egologism*, *cuvânt „aventurier”* ș.a. În lucrarea de față, dăm preferință termenului *ocazionalism*, invocând doar trei argumente în acest sens: 1) termenul este motivat de faptul că apare cu o anumită „ocazie” și, nu de puține ori, odată cu dispariția acestei ocazii poate să dispară și unitatea respectivă; 2) termenul se înscrie pe linia simetriei privind formarea termenilor (baza + sufixul *-ism*); 3) cuvintele ocazionale, ca și celelalte tipuri de cuvinte, pot trece, cu timpul, în alte straturi lexicale.

Trecând în revistă studiile anterioare ale fenomenului în cauză din arealul lingvistic românesc, dar și din limbile franceză, engleză, germană și rusă, nu am găsit o viziune unică, care ar consolida reflecțiile cercetătorilor. Astfel, în lingvistica românească, ocazionalismele sunt descrise drept fapte marginale, atestate pe paginile presei și ale operelor literare, fără a se concretiza specificul lor. În „Dicționarul explicativ uzual al limbii române”, găsim o succintă mențiune a termenului *ocazionalism*: „element apărut ocazional într-un sistem (mai ales în limbă)” [DEULR, p. 374]. N. Corlăteanu consideră ocazionalismele „niște neologisme, dar care nu capătă răspândire generală în limbă, ci apar la un moment dat într-un singur text sau o singură dată doar la un singur vorbitor” [Corlăteanu, p. 82], evidențind caracterul efemer al lor, fără a le circumscrie, însă, unei categorii lexicale de sine stătătoare. S. Berejan ia în discuție ocazionalismul doar cu referire la transferul ocazional de sens între cuvinte, precizând că acesta este un fapt de vorbire și incluzându-l în domeniul stilisticii (a se vedea [Berejan 2001, p. 35]). Într-un șir de lucrări se evidențiază caracterul efemer și original al ocazionalismelor [Onofraș; Badea], în altele se pune accentul pe caracterul inovațional și chiar creativ al acestor unități lexicale [Cenac; Cernăuți-Gorodețchi; Druță] sau pe apartenența lor unui autor [Manoli].

În cercetările lexicologice din spațiul rus, termenul *ocazionalism* este utilizat încă din anii 20 ai secolului trecut (a se vedea [Фельдман, p. 64-73]). Mai multe discuții au fost cauzate de problema integrării sau excluderii acestor lexeme în/din categoria neologismelor.

Un aport substanțial la definirea acestei categorii lexicale l-au avut mai mulți cercetători. Astfel, V. Lopatin menționează noutatea ocazionalismului ca o trăsătură distinctivă, ce-l deosebește de alte clase lexicale (cum ar fi, de exemplu, neologismele). Ocazionalismele, fiind creații ce „deservesc” un anumit context, o situație specifică, nu pretind la încetățenirea în limbă, iar de aici și concluzia: ocazionalismele sunt cuvintele care nu-și pierd noutatea, sunt percepute ca noi, indiferent de timpul când au fost create [Лопатин, p. 65]. Mai târziu, A. Lâkov face o primă tentativă de a defini această categorie lexicală în baza sumei trăsăturilor distinctive. Fiind plasat în sfera periferică a vorbirii, cuvântul ocazional, afirmă cercetătorul, este o unitate expresivă a vorbirii, care se caracterizează prin nereproductivitate, nenormativitate și nominare facultativă [Лыков, p. 36].

În lexicologia engleză s-a impus termenul *nonce-word* („cuvânt de ocazie”), care se referă, în general, la cuvintele folosite cu o anumită ocazie. Uneori, în categoria formațiilor ocazionale („nonce-formations”) sunt incluse lexemele irelevante din punct de vedere lingvistic, inovațiile stilistice ciudate, precum și lexemele ce cadrează perfect cu sistemul de formare a cuvintelor, cu șanse de a deveni „cuvinte potențiale” [Štekauer *et alii* 2005, p. 363]. Lingviștii englezi remarcă, printre altele, cu referire la cuvintele ocazionale, că acestea fiind creații spontane, formate pentru o anumită ocazie, „nu devin o parte a normei”. „Formațiile ocazionale, sunt cuvinte care nu fac parte din lexic nu din cauza proprietăților lor structurale, ci din motiv că sunt strâns dependente de context și nu dau dovadă de utilitate referențială într-un context general”, menționează J. Munat [Munat, p. 169]. Lesne se poate deduce că, lingviștii englezi optează pentru acceptarea, în clasa ocazionalismelor, atât a lexemelor formate prin încălcarea normelor lexicale, care au o tentă ludică, cât și a creațiilor ce apar în funcție de legile canonice de formare a cuvintelor.

Analizând lucrările lexicologice ale cercetătorilor germani, se poate observa atât utilizarea internaționalismului *Okkasionalismus*, cât și a termenilor sinonimici *Einmalbildung* („creație unică”) și *Gelegenheitsbildung* („creație ocazională”). În plus, lexicologia din spațiul germanofon prezintă o gamă largă de studii teoretice privind însuși fenomenul ocazionalității, calificat drept o categorie a *parole*. Studiile lingviștilor W. Fleischer, I. Barz, W. Motsch, T. Schippan, H. Elsen, Ch. Wanzeck, V. Jesenšek ș.a. relevă, în special, particularitatea creativă, sporadică și incidentală a ocazionalismelor, dependența lor de context și, nu în ultimul rând, funcția lor textuală. Se opinează, de asemenea, că ocazionalismele, prin opoziție cu cuvintele uzuale, se prezintă ca „elemente lexicale create ad-hoc pentru un context anume și care sunt încorporate în acest context” [Barz *et alii*, p. 181].

Cercetătorii francezi, J.-F. Sablayrolles, F. Cusin-Berche și L. Guilbert, includ, de regulă, creațiile în discuție în categoria neologismelor de lux („néologismes de luxe”), iar în cazul dacă este cunoscut autorul lexemului respectiv – în clasa neologismelor de autor („néologismes d’auteur”).

În literatura de specialitate se remarcă, pe bună dreptate, că ocazionalismul reprezintă un stadiu obligatoriu prin care trece orice fapt de vorbire, de la momentul creării lui până la momentul răspândirii lui printre vorbitori. Astfel, orice cuvânt folosit pentru prima dată poate fi considerat, *de facto*, un ocazionalism. L. Bauer, printre altele, concepe ocazionalismul ca o „treaptă” necesară în viața oricărui cuvânt, de la crearea acestuia până la instituționalizarea sa în mediul lingval al unei comunități [Bauer, p. 834]. Așadar, lansăm ipoteza că orice fapt existent actualmente în limbă a trecut, inițial, prin „filtrul” ocazionalității, pentru ca, pe parcurs, să devină fapt de limbă cu „actele în regulă”.

Ținând cont de aceasta, au fost conturate următoarele particularități ale cuvântului ocazional: a) apartenența la domeniul vorbirii; b) unicitatea funcțională; c) nenormativitatea sau devierea de la normă; d) nereproductibilitatea; e) apartenența individuală; f) expresivitatea; g) derivativitatea; h) dependența de context; i) difuziunea sincronico-diacronică.

În baza materialului faptic analizat și a opiniilor expuse referitoare la fenomenul în discuție, propunem următoarea definiție de lucru a ocazionalismului: *fapt de vorbire ce se distinge prin originalitate componentială, semantică și expresivă, prin dependență de contextul sociolingvistic și/sau politico-cultural în care a fost creat și prin șanse reduse de a fi inclus în sistemul limbii.*

Analiza comparativă a ocazionalismelor și fenomenelor glotice adiacente (cuvinte uzuale, cuvinte potențiale și neologisme) ne-a permis să scoatem în evidență următoarele:

a) Cuvântul uzual este purtător al funcției nominative, o reflectare lingvală a faptelor cunoscute, a semnificațiilor sociale stabilite de uz și normă. Pe de altă parte, cuvântul ocazional are menirea de a invoca aceleași fapte și semnificații, dar prin încălcarea normei și a uzului, fiind nu atât o reflectare a unui obiect (stări, însușiri, fapte ș.a.) al realității, cât o reprezentare a unui complex de obiecte (stări, însușiri, fapte ș.a.), aflate în interacțiune. Astfel, în cazul ocazionalismului, putem vorbi despre predicăție, ca funcție eminentă superioară celei de nominație, deoarece cuvântul ocazional nu numai denumește un fapt al realității obiective, dar exprimă suplimentar anumite conotații și atitudini pragmatice. Încă o particularitate importantă care deosebește cuvântul ocazional de cel uzual: unitățile ocazionale sunt, pe de o parte, transparente, iar, pe de altă parte, unități vagi și, drept rezultat, sunt niște construcții mult mai flexibile decât cuvintele uzuale (canonice), ceea ce-i permite autorului să-și realizeze intențiile creative, contribuind și la stabilirea relațiilor de coeziune în cadrul textului.

b) Cuvântul potențial posedă capacitatea de a fi re-creat potrivit regulilor productive de formare a cuvintelor. Astfel, cuvintele potențiale se pot detașa de contextul în care au fost folosite inițial, fiind încadrate și în alte contexte. Acest fapt le deosebește net de cuvintele ocazionale care, după cum se știe, sunt într-o dependență totală de contextul în care și pentru care au fost create. Totodată, cuvântul potențial posedă un grad de individualitate și unicitate inițială, fapt ce exclude „profețirea” destinului său, care poate fi, ulterior, legat fie de sistemul limbii, fie de domeniul vorbirii.

c) Ocazionalismele sunt unități lexicale strâns dependente de contextul apariției și funcționării lor, iar în afara acestui cadru contextual, cuvântul ocazional rămâne, de cele mai dese ori, neînțeles. Neologismele însă nu se prezintă ca unități dependente de context și pot fi folosite în orice situație în care se face necesară prezența lor. Astfel zis, neologismul poate fi înțeles de vorbitori, făcându-se abstracție de la contextul discursului (cu titlu de paranteză, și înțelegerea lexicului neologic necesită anumite cunoștințe extralingvistice sau, cel puțin, o consultare a dicționarului).

Putem evidenția anumite deosebiri între ocazionalisme și neologisme și sub aspect stilistic și morfologic. Ocazionalismele, în general, sunt unități lexicale conotative, expresive din punctul de vedere stilistic, și anume această expresivitate prezintă particularitatea lor inerentă, care epatează ascultătorul/cititorul. Lexicul neologic, care, în mare parte, ține de domeniul terminologic, este neutral din punct de vedere stilistic, deci nu prezintă conotații stilistice. Din acest motiv, putem afirma că neologismele au un caracter denominativ, deoarece au fost create cu scopul de a denumi un fenomen extraglotic; iar ocazionalismele sunt unități lexicale predicative, care vin să caracterizeze și să precizeze fenomenul extralingval la care se referă. Deși ambele categorii lexicale scot în evidență potențialul creator/productiv al sistemului limbii, neologismele reușesc să completeze „locurile vacante” din cadrul sistemului, iar ocazionalismele au menirea de a confirma existența acestor „locuri vacante” și de a

„propune” modele pentru completarea lor.

În cele ce urmează, ni se pare semnificativ să punem în discuție motivele apariției ocazionalismelor, având ca punct de reper reflecțiile lui E. Coșeriu cu privire la cauzele schimbărilor glotice: „De fapt, căutarea «cauzelor» schimbărilor lingvistice implică adeseori considerarea limbii drept ceva static, ceva care «nu ar trebui să se schimbe» și în care orice schimbare ar necesita o explicație causală. Adică implică o considerare fundamental eronată a limbilor ca organisme autonome, independente de indivizii vorbitori, și nu ca sisteme constituite pe baza actelor lingvistice concrete, acte de natură complexă și în care, după cum am văzut, este un lucru normal necoincidența între *expresie* și *înțelegere* și între *creație* și *modelul* pe care aceasta îl implică. [...] Dacă trebuie să căutăm ceva, ar fi mai degrabă motivațiile datorită cărora are loc non-coincidența menționată [...]” [Coșeriu 1997, p. 76].

Menționăm că unul din factorii extralingvistici principali de apariție și folosire a cuvântului ocazional îl constituie *ineditul exprimării* care se referă, printre altele, la intenția autorului *de a capta atenția cititorului* prin utilizarea unei forme originale a cuvântului nou și, prin intermediul ei, de a scoate la iveală semantica cuvântului, adică așa-numita *deautomatizare a percepției* [Бабенко, p. 3]. Mai sunt invocate și alte motive de natură extralingvală: a) necesitatea vorbitorului de *a-și exprima mai precis gândurile* (cuvintele uzuale ar putea fi insuficiente pentru aceasta); b) tendința vorbitorului de *a se exprima cât mai laconic* (cuvântul nou ar putea înlocui o îmbinare de cuvinte și chiar un enunț); c) dorința autorului *de a scoate în evidență atitudinea sa față de obiectul sau fenomenul pus în discuție* (apreciindu-l, caracterizându-l, etichetându-l); d) necesitatea *de a evita tautologiile*; e) (în context poetic) necesitatea *de a păstra ritmul și rima poeziei*.

La nivel de „motivare” internă se cere evidențiată tatonarea mijloacelor de nominare, prin care se are în vedere lipsa unităților glotice pentru anumite realii existente și invocate într-o anumită situație. În asemenea situații, limbajul manifestă două tendințe obiective: a) *tendința spre concizie*, care este realizată la nivel lexical prin diverse mijloace de nominație, având ca particularitate esențială procesul de comprimare: abreviere, crearea de falși derivați (lexemoide) și cuvinte cu motivare dublă, compunere, formarea cuvintelor telescopate, lexicalizarea locuțiunilor ș.a.; b) *tendința spre claritate*, care se manifestă prin atingerea transparenței și motivării semantice a tuturor elementelor unității glotice create și care se realizează prin trunchiere, abreviere din fragmente de cuvinte, compunere, derivare, metaforizare, metonimizare ș.a. [Лейчик, p. 108-109]. Ocazionalismul se conformează ambelor tendințe general valabile pentru orice unitate lexicală nou formată.

Șirul factorilor lingvali care favorizează apariția unităților lexicale ocazionale poate fi continuat, dacă ne-am referi la procesele analogice din limbă: *putinism, snegurism* (confr. *leninism, stalinism*), recentul *rașism* (confr. *fascism, nazism*); la tendința de debarasare de limba de lemn: *sussemnatul* (confr. *subsemnatul*), *ultraintervievat* (confr. *intervievat*), *introducciónamentare* (confr. *introducere și documentare*) etc. prin care se evită șablonizarea exprimării.

Analiza elementelor corpusului selectat justifică formularea următoarelor clase de formații ocazionale în funcție de gradul de ocazionalizare manifestat:

1. Ocazionalisme univoc interpretabile, create după modele productive de formare a cuvintelor, de exemplu: *aluzificare, botezabil, bugețel* etc.
2. Ocazionalisme univoc interpretabile, create cu deviere de la modelele productive de formare a cuvintelor. De exemplu: *ciocabocănit, pupincurizator, republicolatru* etc.
3. Ocazionalisme ambigue, create după modele productive de formare a cuvintelor, dar structura lor nu se pretează normelor de formare a cuvintelor în română, iar dezambiguizarea lor este

posibilă numai în context: *învolumat* „poet cu volume publicate”, *a în-mierda* „a speria, a deranja”, *împinge-tava* „restaurant cu autodeservire”, *Vrei, nu vrei, mănâncă, Grigore, șaorma!* (< *Vrei, nu vrei, bea, Grigore agheasmă*) etc.

4. Ocazionalisme ambigue, create cu deviere de la modelele productive de formare a cuvintelor, a căror interpretare poate fi efectuată numai în context: *veroluție* „revoluția din 1989”; *Veni, Vadim, vicii* „Vadim Tudor, membru PRM Iași, viciază structura politică”; *vacanțamarizare* „extinderea influenței grupului umoristic «Vacanța Mare» de la TV” etc.

5. Ocazionalisme vagi, create în baza unor cuvinte uzuale, care includ ocazionalismele semantice, dar și ocazionalismele formate în baza cuvintelor străine: *copy-lot* „partener politic, acuzat de plagiat”, *a cotcodăci* „a bate gol”, *dez-orientat* „impus să-și schimbe orientarea politică” (apropo, ortografierea cu cratimă a acestui ocazionalism, scoate în evidență „neaoșitatea” sa, atenționând asupra caracterului neuzual de utilizare) etc.

6. Ocazionalisme vagi, create cu deviere de la modelele productive de formare a cuvintelor: *Dragnealand* „țara lui Dragnea”, *dzerjoberioandropik* „condus de Dzerjinski, Beria și Andropov”, *eurosepticism* „septicismul cu privire la aderarea RM la UE” etc.

Astfel, gradul de ocazionalizare depinde în mod direct de motivarea cuvântului ocazional: cu cât mai motivat este ocazionalismul, cu atât e mai ușor interpretabil.

Capitolul 2, Tipologia ocazionalismelor, conține trei subcapitole, în care, în primul rând, prezentăm clasele de ocazionalisme din perspectiva formării cuvintelor, după care expunem o clasificare structurală a acestor unități glotice și, nu în ultimul rând, conturăm clasele tematice de ocazionalisme, identificate în baza semului dominant al cuvântului format.

Incontestabil, procesul de creare a cuvintelor ocazionale nu este un proces haotic sau totalmente distinct de legile existente în sistemul limbii, orice entitate lexicală nouă se bazează pe acele posibilități și premise, care au fost instituite de generații într-o limbă (a se vedea și [Черула, p. 4]). E. Coșeriu menționează, cu referire la fenomenul în cauză, existența cuvintelor aflate în starea de *hapax*, delimitându-le atât de cele existente deja în limbă, cât și de cele potențiale: „cuvintele întrebuițate cu o anumită valoare încă nu sunt cuvinte nici potențiale, nici cuvinte existente, ci rămân în starea de *hapax* dacă nu sunt preluate de alții, adică este un fapt în vorbirea unui autor, a acestui vorbitor” [Coșeriu 2004, p. 126].

În continuare, luând în considerare natura unității ocazionale obținute și nivelul pe care îl reprezintă unitatea respectivă, vom evidenția principalele tipuri de ocazionalisme:

1. Ocazionalisme fonetice

Ocazionalismele fonetice sunt definite drept o asociere inedită de sunete, formând o unitate lexicală, căreia autorul îi atribuie un sens ce rezultă din asocierea fonemelor într-un tot. Iată un exemplu clasic în acest sens, în așa-numita *limba spargă*, inventată de Nina Cassian în 1946:

În câmpul ce ițea de bruturează,

A cțipitat un ptruț, cei drept cam bumbarbac,

Dar zumbărala ghioală, încă trează,

A cropoțit aproape, în cordac: ... (Nina Cassian)

Asemenea unități, cum ar fi *șomoioagul*, *brutușleagă*, *bosfroholojit*, *cropoțit*, *bumbarbac* etc. pot fi calificate drept ocazionalisme fonetice propriu-zise. Pot fi depistate și o serie de modificări fonetice, preponderent onomatopeice, ale cuvintelor uzuale, în baza cărora au fost create unități glotice noi, comportând o vădită amprentă individuală a autorului: „[...] locomotiva *fâsss-âie*, frânele *frrrânâie* și

Toată-lumea-jos-din-vagoa'-c-alarmaeria'..." (Goma 2001, p. 391). Devierea fonetică de la forma uzuală îi atribuie cuvântului o conotație peiorativă, ironică, uneori chiar sarcastică.

2. Ocazionalisme grafice

Prin termenul de ocazionalism grafic desemnăm o categorie aparte a inovațiilor lexicale din limba română, create prin modificarea formei grafice a unității lexicale uzuale. Deși nu tocmai numeroase, ocazionalismele grafice se prezintă ca un puternic instrument persuasiv. Exemplificăm: „Români, să *ARDem* gazul propriu!” (*Academia Cațavencu*, 14.11.2012); „Băsescu speră să redevină președinte suspendat-jucător, pentru ca, pe valul de simpatie creat, exact ca în vară, *ARD* să mai câștige niște procente bunicile...” (*Academia Cațavencu*, 31.10.2012). În baza similitudinii sonore, între abrevierea *ARD* („Alianța România Dreaptă”) și forma de indicativ, pers. a 3-a pl., prezent (*ei*) *ard*, s-a izbutit redarea printr-o singură sintagmă a emițătorului și a mesajului emis (mesajul: *să ardem gazul propriu*, emițătorul: *ARD*), iar în al doilea exemplu, se face aluzie la intenția de mituire a unor categorii de cetățeni de către membrii *ARD*.

Fac parte din această categorie formațiile ce conțin inserări grafice sub formă de semne de punctuație, de tipul lexemului *s(c)lav*, care reunește cuvintele *slav* și *sclav*: „Slavii, persoane de format mare, în libertate se dădeau în vânt după lupta fără lovituri – ajunși *s(c)lavi* ai Romei (după ce sătenizaseră Grecia), au dat numele lor întrecerii: «lupte greco-romane»...” (Goma 1998, p. 81) Astfel, un cuvânt conotat neutral sau pozitiv (*slav*) devine, prin aplicarea instrumentelor grafice dezambiguizante, purtător al conotației ironice.

3. Ocazionalisme lexicale

Ocazionalismele lexicale reprezintă unități lexicale noi, formate în baza unităților deja existente în limbă prin derivare și compunere, fie prin nerespectarea normelor de formare a cuvintelor, fie prin respectarea acestora. Ocazionalismele lexicale scot în evidență posibilitățile sistemului limbii în ceea ce privește căile de extindere a vocabularului, prin adaptarea acestuia necesităților de comunicare a individului. Lacunele la nivel de lexic pot fi ușor completate, utilizând mijloacele formale ale limbii într-o variație mai mult sau mai puțin inedită și „modelând”, astfel, unitatea glotică potrivit intenției sale de exprimare.

Pornind de la adevărul precum că din nimic nu se naște nimic, am putea susține, și cu referire la lexic, că la baza oricărei creații noi se află ceva deja existent și acceptat de normă. Prin îmbinarea rădăcinii cu unitățile derivaționale pot fi create unități lexicale noi, care, în unele cazuri, pot forma și un șir lexical. Obligatoriu însă pentru orice ocazionalism creat este apariția unui sem nou, neatestat în dicționar.

Ocazionalismul lexical conține mai multă informație referitoare la obiectul sau fenomenul denumit, decât cuvântul uzual. Astfel, în textul „[...] ciolovecul *bolșeviciat* gândirostiviețuiește la umbra simultanietății tezei cu antiteza [...]” (Pițu 2002, p. 239), adjectivul *bolșeviciat* exprimă nu doar sensul de adept al bolșevismului, ci și (poate mai important) pe cea de persoană coruptă, viciată de ideile bolșevismului, devenită nulă din cauza apartenenței la acest sistem fetid.

Examinând sub aspect morfologic ocazionalismele, putem deduce că întâietatea aparține substantivelor, care în corpusul selectat reprezintă un quantum de 46%. Printre substantivele ocazionale se evidențiază substantivele abstracte (24%). Abstractele ocazionale apar ca urmare a unui grad înalt de generalizare a noțiunilor deja existente, subsumând (ca și în cazul abstractelor canonice) semnificația individuală a componentelor sale [Șerban, Evseev, p. 64]. Exemplificăm: lexemul *superficiu* din textul „Pentru mine, «The Social Network» a fost doar o dezamăgire. Pentru tinerii din România de azi s-ar

putea să fie însă ceva mai rău. Căci iluzia cea mai puternică pe care o aduce acest *superficiu* (superficial plus artificial, explic ca să-i scutesc de postări tâmpе și agresive pe cei care n-au înțeles, din textele recente ale subsemnatului, ce va să zică encomiasme și Vive le roi!) e ușurința cu care s-ar face bani foarte mulți pocnind din degete” (*Gândul*, 17.11.2010) exprimă, după cum ne explică însuși autorul, un fenomen ce este nu numai superficial, dar și artificial: or în limba română nu există un singur cuvânt pentru acest sens. O categorie aparte în cadrul substantivelor ocazionale abstracte îl formează lexemele derivate de la o bază antroponimică: *dodonism* (< *Dodon*), *putinjugend* (< *Putin*) etc.

Un număr mare de ocazionalisme este reprezentat de substantivele comune (45%), în mare parte, derivate de la rădăcini uzuale sau substantive compuse, având o anumită conotație ironică sau sarcastică, neexprimată de cuvântul-bază, multe dintre care pot fi ușor decodificate și în afara contextului: *lirohistoriosof* < *lir[ic]* + *histori[e]* + *[fil]osof*, *vin-vopsea*, *petrocoroană* < *petro[l]* + *coroană*, *colaboi* < *a colabo[ra]* + *-i*, *simpatriot* < *sim[patizant]* + *patriot* etc.

O subclasă numeroasă o formează adjectivele ocazionale (27%). Majoritatea dintre ele sunt derivate de la o rădăcină substantivală (substantiv propriu sau comun): *rafarogerian* < *Rafa[el Nadal]* + *Roger [Federer]* + *-ian* „cu referire la Rafael Nadal și Roger Federer”, *scaraoțnic* < *scaraoț[chi]* + *-nic* „aparținând lui scaraoțchi”, *știucărit* < *știucă* + *-ar* + *-it* „om care a fost la pescuit de știuci” etc. Numărul mare al acestor creații lexicale în publicistica modernă poate fi explicat prin brevilocvența lor, deoarece ele înlocuiesc, de cele mai multe ori, structurile atributive masive. Adjectivele ocazionale compuse sunt prezente în corpusul investigat într-un număr mult mai redus: *binefuncționator* < *bine* + *a funcționa* + *-tor* „care funcționează bine”, *vasil-statist* < *Vasile* + *Stati* + *-ist* „caracteristic lucrărilor lui V. Stati, neștiințific” etc.

Verbele ocazionale sunt reprezentate în corpus într-o proporție de 8%: *a ambasadoriza* < *ambasador* + *-iza* „a numi pe cineva ambasador”, *a antibăsi* < *anti-* + *Băs(escu)* + *-i* „a exprima idei contra politicii lui T. Băsescu”, *a se perestroiki* < *perestroika* + *-i* „a se reconfigura, a se schimba, a totfugi < *tot* + *a fugi* „a ține tot o fugă” etc.

4. Ocazionalisme semantice

Ocazionalismele semantice sunt cuvinte uzuale, ce comportă, într-un context individual, sensuri noi, neatestate de dicționar pentru unitatea lexicală respectivă și exprimă o realie concretă spre deosebire de cuvintele canonice, care exprimă ceva general. Facem abstracție de clasificarea morfologică a substantivelor în concrete și abstracte și ne referim la „concret” și „abstract” în calitate de categorii logice (pentru alte detalii, în acest sens, a se vedea [Paul, p. 74-75]). Concretizarea sensului ocazionalismului semantic se face, evident, în context și nu poate fi descifrat de locutor în afara acestuia, deoarece acesta îi atribuie cuvântului doar sensurile pe care vorbitorul le cunoaște (care sunt, de regulă, incluse în dicționar).

În categoria ocazionalismelor semantice includem:

a) Ocazionalismele semantice propriu-zise

În procesul de creare a ocazionalismelor semantice, sunt structurate atât reprezentările mentale în materie de realitate înconjurătoare, cât și experiențele multidimensionale ale autorului, care sunt prelucrate de acesta prin prisma stereotipurilor, a unor succesiuni de asocieri mentale, ce sunt ulterior reactivate de cititor la etapa descifrării contextuale a lexemului respectiv.

Ocazionalismele semantice se formează, preponderent, prin extindere de sens. De regulă, ocazionalismul păstrează „nucleul semantic” al cuvântului-bază și adoptă un sens „periferic” valabil numai în contextul utilizării sale. Iar transferul de „imagine” / sens se face prin analogii extralinguale și

asocieri cu caracteristicile semantice ale glotemului liminar. Exemplificăm: lexemul *a transplanta* are în contextul „Și mai trebuia să nici nu-l decoreze, anul trecut, pe medicul Brădișteanu cu Meritul Sanitar în Grad de Cavaler până când reputatul cardiolog nu *transplanta* cele patru milioane înapoi în vistieria țării” (*Camikaze*, 22.06.2011) sensul de „a rambursa, a transfera o sumă, a întoarce o datorie”. Se observă un complex procedeu de transpunere a reprezentării mentale a verbului *a transplanta* dintr-un context medical, însoțit de invocarea experienței purtătoare de informații (sociale și culturale) despre referentul din viața reală într-un plan social-economic.

b) Ocazionalismele eufemistice

Din punct de vedere structural, ocazionalismele eufemistice reprezintă un lexem, o sintagmă sau chiar un enunț, care sunt utilizate cu sens indirect, de multe ori ironic. Spre deosebire de eufemismele lingvistice, care sunt deja încetățenite în limbă și cunoscute de majoritatea vorbitorilor, și de eufemismele discursive, care sunt cunoscute mai mult într-un grup de prieteni sau în familie, ocazionalismele eufemistice sunt unități denominative indirecte, ce „exploatează” sensuri inedite, neinstituționalizate, utilizate de vorbitori în dorința lor de a imprima comunicării un pronunțat caracter incitant, conotativ. Astfel, în exemplul „de pe vremea *Abuziv Decedatului*” (*Academia Cațavencu*, 6.05.2009) se face aluzie la persoana lui Nicolae Ceaușescu, executat după Revoluția din 1989: dubla funcție a ocazionalismului eufemistic – de creare a neutralității în percepția acestui politician și de evitare a clișeelelor publicistice referitoare la această persoană – devine comprehensibilă, numai ca urmare a interpretării corecte a semnificației în baza cunoștințelor istorico-politice.

c) Sinonimele ocazionale

Sinonimul ocazional reprezintă o identitate semantică cu referentul obiectiv numai într-un context anumit („rețea de opoziții cu alte cuvinte din același câmp”), mai concret, într-un context extraglotic specific: or anume extralingvalul (cunoștințele socioculturale ale autorului și receptorului) permite racordarea ocazionalismului utilizat la referentul sinonimic din context. De exemplu, în pasajul „Oricum, e clar că vorbele otrăvite ale lui *Berbecali* nu le-au picat bine miticilor alegători, care au un respect deosebit pentru cei în vârstă, așa că nu m-ar putea mira ca, în campanie, vreo pensionară mai îndrăzneată să-i strige *oierului* de la obraz [...]” (*Academia Cațavencu*, 7.11.2012), substantivul *oier* apare în calitate de sinonim ocazional pentru substantivul *Berbecali* (fiind și acesta un sinonim lexical realizat prin contaminare *berbec* + *Becali*, care în limbajul uzual nu pot fi considerate sinonime).

d) Îmbinările libere ocazionale

Prin îmbinări libere ocazionale (sinapse ocazionale) înțelegem, o grupare ocazională de cuvinte operată cu mijloace sintactice, privită ca un tot semantic și având implicație ludică, care păstrează structura: determinat + determinant. Sintagmele excerptate din diverse surse reprezintă, în majoritatea lor, o îmbinare între un substantiv și un adjectiv: *animal politic*, *Batman mioritic*, *bourul maroniu*, *canibalism politic*, *cotrocenitatea iliescană* etc; dar se întâlnesc și unități în care sunt utilizate elemente de joncțiune: *porc de asasinat*, *praz în lăbuțe*, *înstruțat cu gunoaie*, *autosatisfacerea cu pistolul* etc.

Posibilitatea de expansiune a unuia dintre termeni este caracteristică și ocazionalismelor introduse în această categorie: *lighean de recepție prin satelit*, *Campionatul național de plagiat artistic*, *criza vârstei mijlocii a corupției*, *Ministru al Turismului Electoral* etc.

5. Ocazionalisme frazeologice

În baza analizei corpusului acumulat, putem afirma că, la nivel de enunț aparținând discursului repetat (EDR), fenomenul ocazionalității se manifestă destul de pregnant, iar modificarea ocazională a

EDR este foarte productivă, permițând apariția unor variante expresive, deși temporare, ale unităților frazeologice cunoscute.

Termenul de „discurs repetat” este utilizat de E. Coșeriu pentru a desemna „tot ceea ce în vorbirea unei comunități se repetă într-o formă mai mult sau mai puțin identică sub formă de discurs deja făcut sau combinare mai mult sau mai puțin fixă, ca fragment lung sau scurt, a «ceea ce s-a spus deja»” [Coșeriu 2000, p. 258]. Anterior, savantul a definit această noțiune drept „tot ceea ce este fixat în mod tradițional ca «expresie», «frază» sau «locuțiune» și ale cărui elemente constitutive nu sunt substituibile sau recombinabile după regulile actuale ale limbii” [Coșeriu 1999/2001, p. 235-239]. Prin extensie, discursul repetat coșerian include frazeologia în sens larg, adică expresiile frazeologice/idiomatice, locuțiunile, paremiile, citatele celebre, cuvintele înaripate etc. – tot ceea ce se repetă într-o formă mai mult sau mai puțin fixă. În funcție de gradul de idiomaticitate, evidențiem următoarele categorii de frazeologisme ocazionale:

a) Idiomatisme ocazionale

În această categorie includem expresiile idiomatice (structuri polilexicale fuzionate, cu topică, de regulă, fixă a componentelor și caracter figurat) modificate ocazional prin *suprimare*, *adăugare*, *substituire* sau *permutare*. De cele mai dese ori, ocazionalismele frazeologice din această categorie se formează prin înlocuirea unui termen prin altul (*substituire*), cunoscut în lingvistică sub numele de deraiere lexicală. De exemplu, *a i se face Dragnea* „a i se face drag”, *a se simți cu musca pe coroană* „a se simți cu musca pe căciulă”, *a înghiți sarmale balcanoide* „a înghiți gălușca” etc. *Adăugarea* poate fi urmărită în următoarele exemple: *gurile rele* devine ocazional *gurile foarte rele* (*Observator Cultural*, 11.03.2011) prin intercalarea adverbului *foarte*, sau când expresia *a duce apa la moara cuiva* devine *a aduce apă la moara comuniștilor* (*JurnalMD*, 05.05.2011) prin adăugarea cuvântului *comuniștilor*.

b) Paremiile ocazionale

În această categorie am inclus ocazionalismele frazeologice create în baza modificării enunțurilor paremiologice. Ca și în cazul idiomatismelor ocazionale, *adăugarea* și *substituirea* componentelor paremiei sunt foarte productive.

Paremiile, fiind unități semantice „concentrate”, reprezintă un teren propice pentru diverse modificări ocazionale, ale căror scop este descrierea unei situații particulare, dedusă gnoseologic din realitatea cu care autorul a venit în contact: *Cine fură azi un ou ... mâine are Antena 1, Antena Stars, Antena 3 etc.* (< *cine fură azi un ou, mâine va fura un bou*); *Copistul sare masa, plagiatorul sare Casa Poporului* (< *capra sare masa, iada sare casa*) etc. Menționăm faptul că modificarea (adăugarea, substituirea) este marcată, deseori, grafic de autor prin puncte de suspensie.

c) Texteme ocazionale

Textemele sunt, în concepția lui E. Coșeriu, o subcategorie a „discursului repetat” echivalente cu o frază sau cu un text, extrem de eterogenă ca structură, în care sunt incluse enunțurile metaforice, „structuri/sintagme stereotipe”, dictioanele, maximele, „wellerismele” etc. Menționăm că unitățile discursului repetat de tipul citatelor, maximelor, titlurilor de opere artistice și filme, dictioanelor etc. se deosebesc de unitățile frazeologice amintite mai sus (a se vedea și [Terian, p. 157-169]). Principala deosebire, constă anume în gradul redus de „fixare”, „solidificare”, adică de „idiomaticitate” (a se vedea și [Coșeriu 1999/2001, p. 235]). Fiind concepute inițial ca „discurs liber”, prin citare aceste enunțuri au format o categorie aparte, cu caracteristici structural-semantice specifice. Astfel, delimităm următoarele subclase de texteme ocazionale:

- Sloganuri: *Bambuiști din toate țările, uniți-vă!* (*Academia Cațavencu*, 24.06.2009) (< *Proletari din toate țările, uniți-vă!* – binecunoscut slogan comunist);
- Dicțoane: *Copiez, deci exist!* (*Semn*, 2012, nr. 2, p. 2) (< *Gândesc, deci exist!*, René Descartes);
- Titluri de opere literare și filme: *Băgărețul fără cap* (*Academia Cațavencu*, 13.05.2009) (< *Călărețul fără cap*, roman de Mayne Reid);
- Denumiri de instituții: *Academia de Științe Compilative a Re-publici(i)* (*Semn*, 2012, nr. 2, p. 2) (< *Academia de Științe a Republicii Moldova*);
- Sintagme din lucrări literare sau religioase: *Pe-un picior de rai, pe-un tanc de parai* (*Academia Cațavencu*, 25.07.2012) < *Pe-un picior de plai, pe-o gură de rai* (vers din balada „Miorița”); *Vie împărăția ta, facă-se recolta ta!* (*Academia Cațavencu*, 7.11.2012) < *Vie împărăția ta, facă-se voia ta* (rugăciune creștină);
- Nume de persoane, titluri: *Doamna noastră de metal* (*Timpul*, 12.06.2009) < *Doamna de fier*;
- Evenimente socioculturale, sportive sau istorice: *Campionatul național de plagiat artistic* (*Semn*, 2012, nr. 2, p. 2) < *Campionatul național de ...*;
- Locuțiuni ocazionale – o categorie foarte redusă ca număr de unități polilexicale fixe și care sunt fie produsul modificărilor *ad-hoc* ale locuțiunilor uzuale, fie construcții inedite: *a da pe gugălit*, *a fi pe repeat*, care sunt variante lexicale pentru *a gugăli* („a căuta pe motorul google”) și *a repeta*.

6. Ocazionalisme gramaticale

Aspectul gramatical al limbii se consideră a fi unul foarte normativ și rigid. Devierile gramaticale sunt percepute de vorbitori, mai curând, drept niște erori, decât inovații. Totuși, studiile teoretice și practice ne demonstrează că și într-un domeniu atât de clar structurat și neflexibil sunt posibile inovații, fără ca acestea să devină, însă, normă.

Astfel, putem defini ocazionalismul gramatical drept un produs al modificării *ad-hoc* a structurii morfematice a unui cuvânt prin îmbinarea unui marker al categoriei morfologice cu un radical uzual. Printre formele ocazionalismului gramatical, menționăm pluralul ocazional: forma *parăzi* în loc de *parade*, *tance* în loc de *tancuri*, *avionuri* în loc de *avioane*: „Gata cu *parăzile* astea. Bă jurnale, e frumoase astea cu soldați, *tance*, titiuri, *avionuri* și cum trece ele pe sub Arcul de Triumf, dă nare amplitudicisitatea unui eveniment realizat de mine” (*Academia Cațavencu*, 5.12.2012). Ocazionalismele gramaticale apar și ca urmare a schimbării genului substantivului. De exemplu, forma *capodop* în loc de *capodoperă*: „Pictura reproducă în «Dialog» se voia omagială, ce mai! Perversă fu numai cetitura studentească, în holul Universecurității iașiote, din mândrul *capodop* hatmanian, asemeni lecturilor din romanele unor Buzura și Lăncrănjan” (Pițu 2002, p. 94). Forma respectivă este folosită pentru a diminua stilistic valoarea obiectului amintit.

Universalitatea fenomenului ocazional este demonstrată și de existența variațiilor gramaticale la nivel verbal: forme temporale ocazionale ale verbelor personale: „În una, se dă importanță Istoriei, dar contează omul; în alta, *conțește* individul, căruia se cearcă a-i conferi importanța evenimentială cuvenită” (Pițu 2002, p. 157). În felul acesta, se amplifică valoarea conotativă a unității lexicale *om* și se diminuează valoarea glosemului *individ* prin alăturarea formei verbale eronate.

Luând în calcul perspectiva onomasiologică, general aplicabilă pentru argumentarea originii cuvintelor, am conturat mai multe clase tematice de ocazionalisme, identificate în baza semului dominant al cuvântului format:

1. **Acțiuni:** *a înomeni* „a acorda trăsături omenești, a personifica”, *a ambasadoriza* „a numi pe cineva ambasador”, *a republiciza* „a transforma în republică”, *a pleonastiza* „a folosi pleonasm în vorbire”, *a freudiza* „a interpreta din punctul de vedere al teoriilor lui S. Freud”, *a Șova-i* „a șovăi de frică să nu fii pus sub urmărire penală ca Dan Șova” etc.

2. **Nume de persoane:** *Vorevronin* < rus. *воп евро* („hoț de euro”) + *Voronin, Il Ciobandante* < Il Comandante + *cioban* (Gigi Becali), *secretoman* „persoană posedată de secretomanie”, *jupiteropitec* „persoană cu comportament primitiv, de maimuță, de la stațiunea Jupiter”, *manechinuit* „model chinuit, supus violenței”, *stocoman* „persoană care face în exces stocuri de hârtie igienică și alte produse în timpul pandemiei de Covid 19”, *pasăre rară de București* „demnitar înalt venit de la București” etc.

3. **Emoții și trăiri sufletești:** *moldoscepticism* „atitudine de neîncredere specifică moldovenilor”, *euroscepticism* „scepticismul față de aderarea RM la UE”.

4. **Fenomene sociale:** *zombare* „proces de lipsire a oamenilor de verticalitate, de voință”, *bălăcăniadă* „competiție la înjurat și batjocorit”, *becalizare* „procesul de zombare a populației cu ajutorul imaginii lui Becali și rezultatul acestuia”, *sprâncenata epocă Brejnev* „perioadă în care la conducerea URSS a fost L. Brejnev, vestit pentru sprâncenele sale”, *populită cronică* „dorință nesănătoasă de a fi popular” etc.

5. **Denumiri de obiecte:** *bibeloușimileupetelevizor* „de modă veghe, cu bibelou și mileu pe televizor”, *Pontaphone* „telefon mobil a la Ponta”, *primprejură* „aureolă”, *vulvulvuiet* „vuiet”, *oierles* „internet pentru oieri”, *progrămel* „program mic, fără valoare”, *capodop* „operă fără valoare”, *texticuleț* „text mic”, *mârlodermă* „piele de mârlan”, *pedegree* „dosar penal la DNA” etc.

6. **Denumiri de instituții:** *Camorra Deputaților* „camera mafiotă a deputaților”, *Șparlament* „parlament de hoți”, *împinge-tava* „restaurant cu autodeservire”, *fastfudărie* „local fast-food”, *mătușa Securitatea* „organele Securității”, *SecuRea Ceaușină* „securitatea de pe timpul lui N. Ceaușescu”, *Tevereus Almășanus* „TVR la care activează Marina Almășan” etc.

7. **Caracteristici și calificative:** *dzerjoberioandropik* < F. Dzerjinski + L. Beria + Iu. Andropov, *Putin-cios* < V. Putin, *votabil* „care merită a fi votat”, *capcanizant* „captivant, care atrage ca o capcană”, *secerociocanic* „referitor la regimul comunist”, *bolșeviuurător* „care urăște bolșevismul”, *ultraintervievat* „extrem de solicitat pentru interviu”, *ruraloid* „care aparține mediului rural” etc.

8. **Realii politice:** *Veroluția din Octomvrie* „revoluția din octombrie”, *dodoniadă* „mișcare politică condusă de I. Dodon”, *dodonism* „doctrină influențată de ideile lui I. Dodon”, *paukerizare* „imprimarea ideilor comuniste ale Anei Pauker”, *Alianțanțoșa* „alianță foarte încrezută, orgolioasă” etc.

9. **Sloganuri/ îndemnuri:** *Albăstrirea începe acum!* < Viitorul începe acum!; *Plagiați, plagiați și iar plagiați!* < Învățați, învățați și iar învățați! etc.

10. **Formulări poetice** (parțial stereotipe), create în baza expresiilor paremiologice sau a operelor literare: *Toate drumurile duc la ... Jilava* < Toate drumurile duc la Roma, *Vrei, nu vrei, mănâncă, Grigore, șaorma!* < Vrei, nu vrei, bea, Grigore, agheasmă! etc.

Astfel, ocazionalismele se prezintă drept un fenomen glotic multifacetat, la care se face apel în mod intens pe paginile operelor literare sau mass-media.

Capitolul 3, Mijloacele de formare a ocazionalismelor, descrie modelele și instrumentele morfologice, semantice și sintactice, utilizate în crearea acestor unități verbale.

În legătură cu aspectul în discuție, găsim rezonabil de a invoca observația lui E. Coșeriu că „fiecare act lingvistic, deși «inedit», se realizează pe baza unui model anterior, produs de obicei în aceeași comunitate și care servește, la rândul său, ca model pentru acte lingvistice ulterioare, în felul

acesta asigurându-se continuitatea diacronică a sistemului (limbă), adică, a ansamblului de tradiții care se manifestă ca acte lingvistice comune (mai mult sau mai puțin identice) într-o comunitate” [Coșeriu 1999/2001, p.9]. Putem deduce, așadar, că ocazionalismele există „virtual” în limbă, sunt un produs al denominării previzibile, cu structură transparentă, ce corespunde unor modele de formare a unităților lexicale.

Din perspectiva motivării și, mai ales, a interpretării, cercetătorii disting trei categorii de ocazionalisme: a) ocazionalisme interpretabile univoc; b) ocazionalisme ambigue și c) ocazionalisme vagi. Deosebirea dintre ocazionalismele ambigue și cele vagi cercetătorii o explică prin faptul că ocazionalismele ambigue necesită precizări și pot fi dezambiguizate, iar cele vagi pot fi precizate numai până la un anumit punct (despre aceste trei categorii de ocazionalisme, a se vedea [Christophidou, p.119]). Ceea ce am vrea să remarcăm în mod special e faptul că în toate situațiile descrise, vorbind în termeni coșerieni, „intervine permanent și inevitabil creația [...] ca invenție absolut inedită. Această invenție, ne avertizează Magistrul, „poate să rămână neînțeleasă și să nu devină niciodată «limbă», adică să nu se mai repete niciodată, să nu fie luată niciodată ca model pentru acte lingvistice ulterioare, dar care, de cele mai multe ori, se poate explica cu ajutorul situației și al contextului, fiind înțeleasă de către ascultător printr-un efort interpretativ care este un efort de re-creație” [Coșeriu 1999/2001, p.13].

Pentru înțelegerea unității formate este necesar de a „pune la contribuție” cunoștințele morfologice, lexicale și sintactice, de a „apropia” structura nouă de modelele structural-semantice deja existente, de a realiza, astfel, un proces cognitiv, iar produsul obținut și modelul formării unității lexicale depistat reprezintă „imaginea formalizată a schemei cognitive (conceptuale) ce a obținut expresie lexicală” [Баталов, p. 40].

Astfel, principalele instrumente de formare a ocazionalismelor sunt următoarele:

a) Derivarea

Procedeul derivării reprezintă o cale foarte productivă de formare a ocazionalismelor: or anume *derivativitatea* este o caracteristică principală a acestui tip de unități lexicale. În urma analizei exemplurilor din corpus, am depistat mai multe modele derivate și afixe, mai mult sau mai puțin productive, care stau la baza formării ocazionalismelor.

Suffixarea ocupă (ca și în cazul procedeele de formare a unităților uzuale) un loc de bază printre procedeele interne de formare a ocazionalismelor. Majoritatea derivatelor ocazionale se realizează cu ajutorul sufixelor *-ac*, *-agiu*, *-ant*, *-ar/-ăr*, *-are*, *-bil*, *-ciune*, *-el*, *-eală*, *-esc*, *-ește*, *-eș*, *-iadă*, *-eză*, *-ie*, *-ime*, *-ism*, *-ist*, *-itate*, *-iza*, *-izare*, *-latru*, *-(n)ic*, *-oid*, *-os*, *-re*, *-uc*, *-ură*, *-tor* ș.a. De exemplu: *postac* (< *posta* + *-ac*), *nomenclaturagiu* (< *nomenclatură* + *-agiu*), *hârțogar* (< *hârțoagă* + *-ar*), *killereală* (< *killer* + *-eală*), *afacereză* (< *afacere* + *-eză*), *grătariadă* (< *grătar* + *-iadă*), *băștinism* (< *băștină* + *-ism*), *brânzolatru* (< *brânză* + *-latru*), *leninoid* (< *Lenin* + *-oid*), *gratiere* (< *gratie* + *-re*), *băgabil* (< *băga* + *-bil*), *a săteniza* (< *sat* + *-en* + *-iza*); *bețivănește* (< *bețiv* + *-an* + *-ește*) etc.

Puțin mai rare sunt construcțiile derivate cu ajutorul sufixoidelor *-crație*, *-fag*, *-fob(ie)*, *-form*, *-logie*, *-pîtec*, *-rex*: *cumătrocrație* (< *cumătru* + *-crație*), *șmenofag* (< *șmen* + *-o-* + *-fag*), *arabofobie* (< *arab* + *-o-* + *-fob* + *-ie*), *penitenciariform* (< *penitenciar* + *-i* + *-form*), *coșeriologie* (< *Coșeriu* + *-o-* + *-logie*), *jupiteropîtec* (< *Jupiter* + *-o-* + *pîtec*), *Grecur* (< *grec* + *-u-* + *-rex*) etc.

Derivatele prefixale (cu prefixele uzuale *anti-/ante-*, *auto-*, *cvasi-*, *euro-*, *hiper-*, *pre-*, *super-* ș.a.), deși mai puține la număr, reprezintă, de asemenea, un eșantion important pentru studiul lexicologic al ocazionalismelor. De exemplu: *ante-mergător* (< *ante-* + *merge* + *-tor*), *a se auto-balona* (< *auto-* + *balon* + *-a*), *cvasiindiferent* (< *cvasi-* + *indiferent*), *euroinvidie* (< *euro-* + *invidie*),

hipercrohmălnicean (< hiper- + *Crohmălnicu* + -an) etc. O pondere însemnată în formarea ocazionalismelor lexicale o au prefixele „mai vechi” *de-*, *des-/dez-*, *în-/în-*, *ne-*, *re-*: *debabilizator* (< *de-* + *Babel* + -iza + -tor), *dezasatizare* (< *dez-* + *Usatâi* + -iza + -re), *înălncrânjare* (< *în-* + *Lăncrânjan* + -are) etc.

Valorile expresive ale derivatelor pot fi explicate prin asocierile inedite temă-afix (*anticravațial*, *a se eurocăsători*, *neînfrâncizat*, *învolumat*, *pixuant*, *microfonat* etc.); modul de formare a temei (prin abreviere: *Refegeu*, *USLamism*; prin compunere: *antinaeionescian*, *pupincurizator*; prin evidențiere grafică: *înCARTiruit*, *STANificare*; prin împrumut, în special din limba engleză: *a rip-ui*, *fastfudărie*).

Formarea ocazionalismelor lexicale are loc și printr-un procedeu mai rar întâlnit în sistemul de formare a cuvintelor, și anume prin derivarea regresivă: a) postsubstantivală: *anarh* < *anarhist*, *Muz* < *muză*, *nostradam* < *Nostradamus*; b) postadjectivală: *telectual* < *intelectual*, *a genita* < *genital*. La baza derivatelor regresive stă întotdeauna relația de analogie, iar produsul obținut are, deseori, o conotație peiorativă ce poate fi identificată doar în context.

b) Compunerea

Pot fi întâlnite ocazionalisme de tip compus, care sunt „motivate, în principal, prin nevoia de brevilocvență proprie stilului publicistic” [Stoichițoiu-Ichim, p. 10]. Cu mult timp înainte, Florica Dimitrescu consemna o creștere a ponderii acestui procedeu în limba română și realizarea practică a acestuia după modele străine sau în baza modelelor oferite de limbajele specializate (a se consulta [Dimitrescu, p. 245]).

Corpusul selectat din articole de presă și din opere literare relevă un număr înalt de compuse ocazionale substantivale și adjectivale, dar și de ocazionalisme compuse de tip adverbial: *arabotrăc*, *lingvist-aitist*, *președinte-țar*, *regizor-sforar*, *scriitură-lectură-vorbitură*, *șarlătan-comentator* (compuse substantivale formate în baza raportului sintactic de coordonare copulativă, după modelul S+și+S); *cifră-individ*, *ciorap-conductă*, *orcă-matrioșcă*, *politician-liliac*, *stat-șantier*, *partid-emo* (compuse substantivale formate în baza raportului sintactic de subordonare atributivă, după modelul S+ca.../sub formă de.../asemenea...+S); *americano-corporatist*, *pacisto-moldovenisto-pesedist*, *eternprovizoriu*, *liberal-canaliot*, *voroninist-putinist* (compuse adjectivale formate prin coordonare copulativă); *părintesc-pedepsitor*, *stalinisto-epuratist* (compuse adjectivale formate prin subordonare); *curajos-anonim*, *partinico-tătânește* (compuse adverbiale formate prin conversie și coordonare copulativă).

c) Contaminarea

Contaminarea este un procedeu utilizat, deopotrivă, în limbajul popular, familiar și argotic (de ex., *a furlua*, *a furgăsi*) și în cel cult (de ex., *cocostârc*), deși mai rar. Lexicologii menționează, printre altele, formarea unor neologisme ușor traductibile care au intrat în categoria internaționalismelor, precum *glocalizare* (< *globalizare* și *localizare*), *multiversitate* (< *multi-* și *universitate*), *democratură* (< *democrație* și *dictatură*) etc. Unii dintre acești termeni au intrat definitiv în lexic: *patrihoț* (< *patrie* și *hoț*) sau *imbold* (< *impuls* și *bold*).

Procedeu acesta are la bază un joc de asocieri mentale simultane între două sau mai multe lexeme „sinonime aflate, în general, cam pe același plan sub raportul importanței și al frecvenței lor în limbă” [Apostolatu, p. 210]. Deși lingviștii consideră contaminarea o inovație glotică cu caracter inconștient, Al. Philippide observa că există contaminații voluntare, ceea ce presupune intenția individului de a crea forme hibride, în scopul obținerii de efecte stilistice (apud [Apostolatu, p. 210]).

Anume printre aceste contaminații voluntare se regăsesc ocazionalismele, în primul rând, din motiv că termenii care se încrucișează nu respectă condiția sinonimiei și nici a apartenenței la aceeași clasă lexico-gramaticală, iar, în al doilea rând, intenționalitatea, voluntarul „hibridării” lexicale, produce efecte stilistice deosebite, ceea ce este o caracteristică tipică pentru ocazionalism (a se vedea și [Dominte, p. 99]).

Ocazionalismele de mai jos sunt formate prin contaminare (corespund nemijlocit criteriilor invocate de Th. Hristea [Hristea, p. 216]: combinarea a două cuvinte cu afinități semantice (sinonime sau cvasisinonime) și crearea atât a unei variante lexicale ale unui cuvânt de bază, cât și a cuvintelor propriu-zise), fiind în marea lor majoritate substantive: *loviluție* (< *lovitură de stat* + *revoluție*), *gratuititate* (< *gratitudine* + *utilitate*), *fotografoame* (< *fotografie* + *foame*), *blocoteț* (< *bloc* + *coteț*), *scrumbieră* (< *scrumbie* + *scrumbieră*), *cucurriculum* (< *cucurigu* + *curriculum*) etc. Atestăm și adjective: *bolșeviorător* (< *bolșevic* + *urător*), *netransverberabil* (< *verb* + *netransferabil*), *voroschist* (< *voronist* + *roșchist*) etc., precum și unele verbe: *a gutenbergrăi* (< *Gutenberg* + *a grăi*), *a gândirostiviei* (< *a gândi* + *a rosti* + *a viețui*). Fuzionarea intenționată a elementelor lexicale ce nu prezintă, la prima vedere, afinități semantice se bazează pe o logică internă, dezvoltată de autorul ocazionalismului, care încearcă să atribuie fenomenului descris conotații deosebite.

d) Conglomerația

Conglomerația (fr. *conglomération*) este și ea un mijloc de formare a cuvintelor ce constă în crearea unor unități arborescente, concepute ca un tot. Expresivitatea acestor structuri lexicale se datorează anume efectului de extindere lexicală și semantică în urma grupării componentelor într-un tot. De exemplu: *rezolvări-ale-problemelor-culinare-de-care-ne-lovim-când-ne-mutăm-cu-domiciliul-la-câteva-mii-de-metri-distanță-de-bucătăria-mamei* sau *contra-anti-non-semi-împotriva-agresiv*. Aceste unități lexicale au o particularitate ortografică distinctivă – (cratima), care și permite identificarea lor fără dificultate în textul scris.

e) Împrumutul și calcul

Vom stăruii, în acest caz, doar asupra ocazionalismelor formate în baza rădăcinilor străine și înseși a cuvintelor străine neadaptate la normele limbii române sau intrate accidental în limbă, urmărindu-se un scop stilistic. Ne vom referi, în special, la împrumuturile stilistice, care reprezintă o categorie aparte, foarte eterogenă, de unități lexicale străine și care păstrează conotațiile străine, fiind mult mai expresive în raport atât cu eventualele lor echivalente românești, cât și cu variantele lor lexicale, în parte „românizate” ale acestora, formate prin derivare: a) împrumuturi din engleză neadaptate la limba română: *e-manuscris*, *megastore*, *trend setter*, *new entri*; b) împrumuturi din engleză adaptate (parțial) la scrierea și mărcile gramaticale ale limbii române (această categorie fiind cea mai numeroasă): *badigard*, *houseareală*, *a spoilări*; c) împrumuturi din franceză adaptate, în mare parte, la scrierea românească: *buticăreală*, *clandestinos*, *excusez-moi-uri*; d) împrumuturi din rusă, adaptate la scrierea limbii române: *Kăgăbău*, *otcizna roșie*, *proidisveți*; e) împrumuturi din limba germană, adaptate la scrierea limbii române: *ațiionsgrupist*, *dolmecer*, *Ersatz-ul*, *ghemainsaftlic*; f) calculi din limba engleză: *a da jos* (= „a transfera ceva din internet pe propriul calculator”), *a prioritiza* (= „a face prioritar”); g) calculi din limba franceză: *binefuncționator* (< *bien travailleur*), *euro-indiferență* (< *l'euro-indifférence*), *pește aprilic* (< *poisson d'avril*); h) calculi din rusă: *dezgheț* (< rus. „ottepeli” desemnează o relativă democratizare, ieșire de sub regimul totalitar, vizându-se în parte perioada când la conducere era N. Hrușciiov). Deși cuvântul *dezgheț* este uzual, l-am inclus în categoria

ocazionalismelor semantice în baza extinderii de sens pe care a dezvoltat-o după modelul calchiat din rusă.

f) Deraierea lexicală

Procedeul deraierii lexicale se bazează pe asociații de idei și pe unele asemănări formale în baza cărora, începându-se să se rotească „o frază clișeu, pe care toată lumea o cunoaște, al cărei sfârșit, deci, îl poate ghici oricine, vorbitorul, la un anumit loc «deraiază», înlocuiește sfârșitul unui cuvânt care are același început, păcălește pe auditor și produce un efect comic” [Graur, p. 160]. Deraierea lexicală este confundată cu procedeul contaminației, căci, în fond, ambele procedee dau naștere unor unități lexicale noi în baza substituției fonetice. Precizăm că, dacă în cazul contaminării avem de a face cu rezultatul combinării fonetice a două cuvinte diferite care aparțin aceluiași câmp semantic [DȘL 2001, p. 138], apoi în cazul deraierii, ca procedeu de formare a ocazionalismelor, avem de a face cu o intenție voluntară, conștientă, fiind supuse modificărilor atât cuvinte și expresii (frazеologice sau paremiologice), dar și construcții „închegate”, evocative sau tehnice, ușor identificabile [Dumistrăcel 2006, p. 218].

Corpusul selectat ne permite să delimităm următoarele clase de deraieri lexicale, pornind de la baza supusă modificării: a) deraieri lexicale propriu-zise: *a morigena*; b) deraieri lexicale cu bază frazeologică: *bătaie soră cu filmul de Oscar*; c) deraieri lexicale, ce au la bază unități lexicale denotative: *operație pe coardă deschisă*; d) deraieri lexicale cu bază paremiologică: *Cine s-a fript cu Ciorbea, suflă și-n iaurt*; e) deraieri lexicale, ce au la bază texteme: *Ich bin ein Chișinăuer!*; *Bambuiști din toate țările, uniți-vă!*; *Ghilimelele au fost aruncate!*; f) deraieri lexicale cu bază antroponimică: *Iliescul Kăgăbăuc*; *Sfinții Petru și Așamaideparte*; g) deraieri lexicale cu bază antroponimică falsă: *Meșterul Manuale*; *Scufițul Roșu*. Ținem să menționăm că, de cele mai dese ori, posibilitățile de extindere semantică ocazională a unității de bază sunt condiționate de interacțiunea extensiei și a substituției lexicale, iar, în consecință, se formează ocazionalisme lexicale și frazeologice cu implicaturi deviante de la cele originale.

g) Grafismia

Prin *grafismie* înțelegem procedeul de formare a ocazionalismelor prin utilizarea suportului grafic: a) evidențierea prin majuscule: *PETcuit*, *bucuNATOri*, *înCARTiruit*; b) inserarea punctelor de suspensie: *Dumnezeu îți dă, dar ... îți ia averea DNA-ul*; c) scrierea cu apostrof (*Phi'lipsuri*) a unui cuvânt valorifică, de asemenea, omonimia lexicală și calamburul; d) evidențierea prin paranteze: (*si*)*Nistru*, *Angela Kerkel(it)*; e) repetări consonantice, în special în baza onomatopeelor: *frrrânâie*, *fâsss-âie*; f) separarea intenționată a cuvântului. În fraza „Transferat la echipa Șaorma Miami din motive de sănătate, Cristi Borcea a lăsat toate datoriile în seama noilor *cam pioni* de la Dinamo” (*Academia Cațavencu*, 5.12.2012) cuvintele evidențiate impun lecturarea lor prin prisma unei omonimii evidente: a) în sens direct, se au în vedere aici „*campionii*” la fotbal; b) în sens figurat, dau dovadă de servilism (cam *pioni*).

h) Derivarea semantică (în baza metonimiei sau a metaforei)

Derivarea semantică se numără printre principalele procedee interne de creare a noilor unități denominative ușor determinabile în plan diacronic. Astfel, modificările semantice ar putea fi considerate, în anumite situații, factorul determinant, care duce la formarea ocazionalismelor.

Procedeul respectiv este foarte productiv în formarea ocazionalismelor semantice, prin extinderea implicaturii cuvântului-bază și atragerea unor seme inițial străine. Totuși, după cum putem observa în baza materialului faptic selectat, semele „străine” sunt atașate, pornindu-se de la afinități

logice cu implicatura de bază. Spre exemplificare: verbul *a bemoliza* în contextul „Fiindcă variantele – din ce în ce mai bemolizate – au fost multe: vreo șapte. Încercăi să nu-l (mai) busculezi pe Grigurcu, dar nu puteai să nu spui că el apără molicele un adevăr – mai vârtos pe «directorii de conștiință»; exact așa îl apărase pe Breban, în *Apostrof* nr.2 din 1992: susținând că nu există probe (în favoarea spuselor tale)” (Goma 1998, p. 140), își lărgește cadrul de întrebuintare, limitându-se nu doar la domeniul muzical, pentru care găsim explicația „a marca cu bemol o notă sau un șir de note”, și trece în domeniul lingvistic, dobândind sensul de „a face ceva neatrăgător, negativ”. Implicațiunea respectivă este dictată, fără îndoială, de sensul rădăcinii cuvântului, și anume *bemol* („semn grafic muzical (asemănător cu literatura «b»), care arată că nota sau șirul de note de după el coboară cu un semiton”).

Toate aceste mijloace probează caracterul creator al limbii și tendința vorbitorilor spre „emancipare” lexicală.

Capitolul 4, *Ocazionalismele din perspectivă comunicativ-pragmatică*, pune în discuție aspectele semantice, paradigmatică și sintagmatică ale cercetării ocazionalismelor.

Rolul cuvântului, văzut în sens general, este de a comunica sau a numi ceva. Omul, ca locutor al unei limbi, utilizează cuvintele sistemului acestei limbi drept semne lexicale, pentru a-și realiza intenția discursivă, acordând, astfel, *semnificației* semnului glotic (caracteristică potențială a semnului) un *sens* (caracteristică obținută prin activarea potențelor semantice ale semnului în discurs). Astfel, subscriem observațiilor cercetătoarei Veronica Păcuraru, care menționează că semnele lexicale „cărora în construcția de sens în cadrul discursului le revine rolul central, constituie, în virtutea naturii lor semantice, a statutului lor semiotic și funcțional, un tip specific de semne glotice, care pot să apară în două ipostaze: cea de «unități codificate», cu statut de unități ale codului glotic, de natură reproductibilă, preponderent înregistrate și descrise în dicționarele limbii, și cea de «unități necodificate, care constituie manifestări ale discursului, comportând adeseori caracter ocazional»” [Păcuraru, p. 38]. Ocazionalismele, deși sunt creații ale vorbirii, sunt, totuși, formate în baza unităților limbii și apar în discurs în aceste două ipostaze enunțate de cercetătoare.

Urmărind decodificarea sensului ocazionalismului într-un text, putem să formulăm unele considerații cu privire la relația dintre ocazionalism, context (discurs) și receptor:

a) Valoarea semantică a ocazionalismului ca semn lingval se constituie din valorile semantice pe care le comportă elementele sale constitutive în sistemul limbii sub acțiunea modului de îmbinare a lor, dictat de autor. Exemplificăm: lexemul *gratiere*, format după *grațiere*, are la bază substantivul *gratii* „vergelele care se așază (paralel) în toc (sau în fața) ușilor, ferestrelor, vitrinelor etc., alcătuiind împreună un ansamblu fix sau semimobil, care servește ca măsură de siguranță sau ca motiv arhitectonic” capătă sensul de „băgare după gratii a cât mai mulți indivizi”: „Se pare că Adelu n-a spus că dorește o «lege a grațierii», ci dimpotrivă, o «lege a gratierii»” (*Academia Cațavencu*, 22.08.2014). În cazul ocazionalismelor compuse, sensul este decodificat din constelația semnificațiilor constituenților săi. De exemplu, ocazionalismul *secerociocanic* își actualizează sensul „sovietic, comunist” din îmbinarea semnificațiilor cuvintelor *seceră* și *ciocan*: „Iar visul secular de a trăi din a lui Vodă pilă, dacă nu din a Domnului milă, ține bine și azi și, cum propaganda bolșevică îl scutură încă, prăfos, din aripile sale, reactivând nostalgiile *secerociocanice*, nici poporul nu se smulge din gravitația lejankăi pătimirii colective” (*Semn*, 2010, nr. 2, p. 2).

b) Drept consecință inerentă a observației anterioare, atestăm un decalaj între semnificația elementelor lexicale constituente și actualizarea sensului acestora în discurs prin intermediul sensului ocazionalismului. Astfel, revenind la ocazionalismul *secerociocanic*, observăm că sensul său nu

pornește de la definiția de dicționar a componentelor sale, ci de la semnificația simbolică atribuită lor în context – emblema de pe drapelul Uniunii Sovietice.

c) Sensul ocazionalismului este determinat, în mare măsură, de relațiile sale cu lexemele vecine pe axa sintagmatică. De exemplu, pentru determinarea sensului lexemului *simpozionist* autorul îl plasează în următorul context: „Între numeroasele plăceri pe care le oferă traiul la oraș, nu pare alta mai frumoasă și mai de folos zăbavă decât participarea la simpozioane. [...] Neputând arăta cu precizie ce e, îi vom zice activitate, iar pe cei ce excelează în această activitate îi vom numi *simpozioniști*” (*Ziarul de Iași*, 09.07.2015). Incluzând așa izotopi discursivi, cum ar fi *simpozion, cultură, preocupare, cei ce excelează*, autorul îi sugerează receptorului pentru lexemul respectiv sensul „persoană care participă benevol la un eveniment cultural-științific”.

d) Valoarea semantică a ocazionalismului este relevată prin inferență la cunoștințele extralingvistice atât ale autorului, cât și ale receptorului (ultimele fiind, într-un fel, intuite de autor). Un exemplu, în acest sens, ar fi ocazionalismul *Țapul Prezidențios*: „Când grăim de urmările nu îndeajuns de știute, ne referim la faptul că *Țapul Prezidențios* și cu consoartă moscoveată, nu doar Iliescul Kăgăbăuc, acorda anual decorații ofițerilor ce se vor fi bătut pe Frontul de Vest [...]” (Pițu 2002, p. 123). Pentru a interpreta corect sintagma ocazională *Țap Prezidențios*, cititorul ar trebui să cunoască că Emil Constantinescu, președintele României în anii 1996-2000, datorită bărbii sale a fost poreclit „șap”.

e) Sensul ocazionalismului trădează în mod obligatoriu atitudinea autorului, redată prin relații de ordin pragmatic. Menționăm în acest sens, că autorul ocazionalismului nu numai își exprimă prin cuvântul creat atitudinea, deseori ironică sau sarcastică față de obiectul și/sau evenimentul invocat, ci și impune această atitudine receptorului de a fi acceptată.

Perspectiva pragmatică este una definitorie în cercetarea ocazionalismelor, deoarece caracteristica pragmatolingvistică (și chiar pragmatico-culturală) reprezintă o componentă a conținutului acestora. Fiind creații intenționale, ocazionalismele redau, în mod obligatoriu, nu atât o informație, cât o atitudine a autorului față de fenomenul sau obiectul desemnat, iar această atitudine se actualizează numai într-un anumit text.

Dintre relațiile paradigmatică pe care le pot contracta ocazionalismele menționăm:

a) Relații de hiponimie/hiperonimie dintre ocazionalisme și cuvintele uzuale. De exemplu: pentru hiperonimul uzual *Ceaușescu* avem hiponimele ocazionale *Abuziv Decedatul* „persoană decedată în mod abuziv”, *Cotrocenul-cu-fir-roș-la-brăncinar* „persoană, membru al partidului comunist, care își are reședința în Palatul Cotroceni”, *Nea Nicu I ot Scornicești* „Nicolae Ceaușescu, născut la Scornicești”.

b) Relații de polisemie, care se prezintă, mai curând, ca o disemie, întrucât ocazionalismul dezvoltă, de obicei, doar unul sau două sensuri condiționate contextual. De exemplu, ocazionalismul *buticăreală* dezvoltă, în contexte diferite, următoarele sensuri: 1) „modă de a deschide buticuri pentru comercializarea mărfurilor”: „Interesul Național - faza pe butique! Bogăția lui Oprea izvorăște din fibra morală a economiei capitaliste, respectiv *buticăreală* anilor 1990” (*Academia Cațavencu*, 23.06.2015); 2) „tarabă”: „Se făcea că domnișoara, după ce s-a angajat ca vânzătoare la o *buticăreală* de cartier, s-a combinat, evident, cu patronul tarabei” (www.aiurea.eu, 10.01.2010).

c) Relații de omonimie. Definită ca o coincidență formală a unităților lexicale cu sensuri lexicale diferite, omonimia ocazională poate exista numai în context, deoarece în afara acestuia cititorul nu este capabil să perceapă sensul „inoculat” de autor. Astfel, relațiile de omonimie dintre un cuvânt ocazional și un cuvânt uzual se deosebesc de cele dintre două cuvinte uzuale înregistrate în dicționare.

Pentru ilustrare: *acatist* (uzual) – 1. „Imn și slujbă bisericească ortodoxă în cinstea Fecioarei Maria sau a unor sfinți”. 2. „Listă de nume dată preotului spre a se ruga pentru persoanele înscrise pe ea”; *acatist* (ocaz.) – „Listă de plângeri și reclamații”: „Cel mai des pomenit în «*acatistele*» trimise către Ponta ar fi, se pare, ministrul Economiei, Danie Chițoiu, care a făcut parte de contracte numai liberalilor, ținându-i la post negru pe pesediști” (*Academia Cațavencu*, 17.10.2012);

d) Relații de paronimie. Ocazionalismele dezvoltă relații de paronimie în raport cu unitățile lexicale uzuale în baza cărora, de fapt, au și apărut asemenea relații. Exemplificăm: *a blăgui* „A numi pe Blaga în locul cuiva”: „Băsescu îl *blăguiește* pe Boc. [...] Președintele gândește o schimbare de Guvern, adică să-l pună pe Blaga în locul lui Boc și să scoată PSD-ul pe tușă.” (*Academia Cațavencu*, 12.08.2009). A confrunța *a blăgui* cu *a blătui* „a ascunde, a tăcea, a fura”;

e) Relații de sinonimie. Ocazionalismele, datorită potențialului lor conotativ, pot fi atribuite paradigmei sinonimelor stilistice. De regulă, ocazionalismele intră în raporturi de sinonimie cu unitățile lexicale uzuale. De exemplu: *traducător* – *dolmecer* (< germ. *Dolmetscher*), *a procrea* – *a genita* (< „a concepe, a naște”), *jurnalist* – *gurnalist* (< „jurnalist guraliv”), *a se lăuda (reciproc)* – *a se intertămâia* (< „a se tămâia reciproc”).

f) Relații de antonimie. De obicei, acestea se stabilesc între ocazionalisme și cuvintele uzuale, mai rar între două ocazionalisme: *a dezmierda* – *a în-mierda*: „Ispita mi-i mare să văz în el un Sandmann, un marchand de sable, un Moș Ene castrator, care spărie copiii în loc de să-i dez-mierde, îi *în-mierdează* pe la gene când nu se scoală devreme și nu dau cu apă ad aculos” (Pițu 1991, p. 149).

Având în vedere faptul că ocazionalismele, prin esența lor, sunt cuvinte-accidente, relațiile pe care acestea le formează sunt și ele „accidentale” sau, vorbind în termenii lui E. Coșeriu, „nesolidare”: „lexemele ce se determină reciproc [pot] să se îmbine cu lexemele care nu corespund solidarității date. Ele pot să se îmbine cu atare lexeme, însă în acest caz iese la iveală «nesolidaritatea» termenilor legați sintagmatic” [Coșeriu 1992, p. 44]. Analiza inventarului factual ne permite să evidențiem următoarele raporturi de ordin sintagmatic în care intră ocazionalismele: a) raporturi logico-lexicale care se bazează pe compatibilitatea logică a semnificațiilor unităților lexicale într-un anumit context; b) raporturi asociative, prin care înțelegem grupuri lexicale formate prin asocieri mentale în baza naturii raporturilor care leagă termenii respectivi și a seriilor asociative în care intră aceștia; c) raporturi sintactice care reprezintă legăturile gramaticale ce se stabilesc între părțile unei propoziții sau între elementele unei sintagme.

În actele de comunicare, din perspectivă (con)textuală, unitățile lexicale ocazionale se prezintă drept un mijloc de coeziune morfologică, deoarece sunt motivate și interpretate prin intermediul contextului în care apar. Exemplificăm: unitatea lexicală ocazională *ARDem* în contextul „Români, să *ARDem* gazul propriu! Patrioți declarați, mai ceva ca pașoptiștii, membrii *ARD* nu vor să se bazeze pe prietenia cu popoarele rus și chinez, cum vor useliștii, întrebându-se logic: de ce să ardem gazul rusesc când putem să ardem gazul chiar de aici, din România?” (*Academia Cațavencu*, 14.11.2012, nr. 46, p. 8) poate fi interpretată univoc, numai dacă vor fi luate în considerare și unitățile *ARD* (Alianța România Dreaptă), *popoarele rus și chinez*, *a arde gazul*.

Totodată, ocazionalismele, alături de celelalte unități lexicale din text, participă activ la crearea textualității discursului: or, perceput în linii generale, *universul textului* nu reprezintă nimic altceva decât un *ansamblu de relații cognitive*. Pentru exemplificare vom urmări comportamentul ocazionalismului semantic *a bombardă* ca mijloc de realizare a coerenței textuale: „... și superșeria acestă, oricât de involuntară, cuprinde urme însămintătoare de avenir politic și textuant, căci, sub șefia

post-loviluționară a lui Ioan Holban, difuza «Cronica» portrete iliescane și fragmente lungi din volumurile Cotroceanului-cu-fir-roș-la-brăcinar, chestie pentru care Puiuțul Nostru Hiperbrunet îi luat în turneu prin America Latină și bombardat director al Teatrului Național din zonă, în vreme ce Silviu Lupescu, la «Echidistanțele» Institutului European, propulsa, ca pentru a-și râde dă abuzul de imagerie ortodoxizantă din lumea copertașilor editoriali, o frumoasă capcană ironică: aceea a chipului Maicii Domnului legendat cu versete apocaliptice relative la Fiară și la Prostituata Babilonului, de se întrebau teologii dacă este iehovist cumnatul lui Dorin Spineanu, talmudist, musulman ori numai incult” (Pițu 2002, p. 92): realizarea „continuității semantice” se face în baza stabilirii legăturilor temporale (referință la perioada ceaușistă – *Cotroceanul-cu-fir-roș-la-brăcinar*), cauzale (*șefia post-loviluționară*) și referențiale, pe care le prezentăm schematic mai jos, fără a intra în detalii în ceea ce privește relațiile de coerență stabilite între celelalte unități lexicale din context):

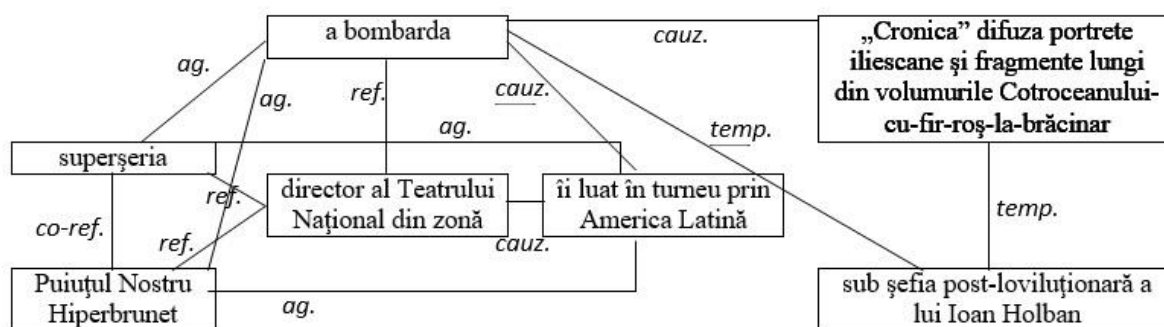

Fig. 4.1. Schema relațiilor de coerență pe care le formează ocazionalismul *a bombarda*

Legendă:

ag. – agent

cauz. – relație de cauzalitate

ref. – relație referențială

temp. – relație temporală

co-ref. – relație coreferențială

Menționăm că toate relațiile indicate în schemă sunt percepute la nivel cognitiv, ideatic, fapt prin care susținem ideea lansată anterior, precum că universul textului reprezintă o totalitate de relații semantice, apărute datorită intenției și cunoștințelor autorului (cf. [Vater, p. 38]).

Criteriile textualității prezentate ne oferă cadrul necesar pentru a analiza funcțiile ocazionalismelor din trei puncte de vedere (în baza claselor funcționale pe care le-am delimitat): referențial, textual și stilistic.

Astfel, din punct de vedere *referențial*, adică în ceea ce privește relațiile dintre ocazionalism și locutor, dintre ocazionalism și obiectele și fenomenele realității, ocazionalismele îndeplinesc următoarele funcții: pragmatică, denominativă, de generalizare, de concretizare, eufemistică, constitutivă, de economie lingvală, asociativă.

Din punct de vedere *textual*, și anume în ceea ce privește relațiile pe care le contractează ocazionalismul în interiorul textului, deosebim două tipuri de funcții: coreferențială și coezivă.

Din punct de vedere *stilistic* ocazionalismele îndeplinesc în text următoarele funcții: expresivă, asociativ-descriptivă, ludică, eufemistică, estetică.

Structura complexă a ocazionalismului presupune și un proces plurivalent de descifrare a acestor unități lexicale, care implică respectarea următoarelor condiții-cheie pentru procesul de descifrare a ocazionalismului: 1) cunoașterea modelelor de formare a cuvintelor; 2) capacitatea de corelare a elementelor constitutive ale unității lexicale noi cu supozițiile personale formate în baza

propriului sistem cognitiv; 3) posedarea cunoștințelor extralingvistice¹; 4) existența contextului (contextului) respectiv. Aceste puncte pot fi completate și cu alte condiții care ar facilita înțelegerea unității ocazionale: abilitatea de a face legătura dintre semnificația unității lexicale noi și imaginația cititorului în baza cunoștințelor personale; cunoașterea realităților autorului (în special a celor care sunt specifice unui autor); manifestarea atenției în timpul lecturării; perceperea adecvată a intenției, scopurilor și motivelor autorului, luând în considerare genul lucrării, a stilului și ideilor autorului (pentru detalii, a se vedea [Антюфеева, p. 116]).

Deși ocazionalismele sunt creații ce rămân, în marea lor majoritate, în sfera periferică a vorbirii, se atestă și cazuri de acceptare a acestor inovații de sistemul limbii, fapt care demonstrează importanța schimbărilor pentru dezvoltarea sistemului lexical al unei limbi. În această ordine de idei, se conturează o serie de motive ale acceptabilității unei inovații de vocabular: a) prestigiul creatorului inovației; b) expresivitatea semnului inventat; c) rațiuni culturale mai generale, precum și substituirea unei culturi prin alta sau progresul cultural continuu; d) apariția continuă în orizontul conștiințelor lingvistice a unor obiecte și idei noi care reclamă cunoaștere și clasificare; e) substituirea unui semn dacă acesta a devenit total inexpressiv sau pentru a evita confuzii deranjante; f) substituirea anumitor cuvinte asociate unor superstiții sau credințe prin împrumuturi, eufemisme, perifraze, metafore, antifrază etc.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Problema științifică soluționată constă în definirea, analiza și stabilirea statutului ocazionalismului ca unitate a vorbirii, descrierea procedurilor principale de creare a ocazionalismelor, precum și a funcțiilor contextuale ale acestor unități lexicale. Drept rezultat al analizei literaturii de specialitate cu referire la fenomenul investigat și în baza corpusului excerptat din surse publicistice și literare, putem formula următoarele concluzii generale:

1. Limbajul publicistic și literar contemporan, prin apartenența lor la discursul public, manifestă o tendință evidentă spre oralitate, creativitate lexicală ca expresie a ludicului, violență de limbaj și chiar argou. Autorii textelor respective, în virtutea intenției lor comunicative, recurg la cele mai neobișnuite mijloace pentru a transmite univoc, persuasiv și, nu în ultimul rând, afectiv nu numai un anumit mesaj, dar și propria lor atitudine față de acest mesaj.

2. Analiza din diverse perspective a ocazionalismelor ne conduce la ideea că procesul continuu de apariție a noilor unități lexicale certifică potențialul și disponibilitatea limbajului de a-și completa eventualele „goluri” lexicale în baza surselor interne, dacă sunt exploatate și valorificate cu abilitate de vorbitori. Constatăm, așadar, tendința firească a limbii de a-și întregi sistemul derivațional prin formații originale, personalizate și, de cele mai multe ori, incitante, unele dintre ele având, în anumite circumstanțe, șansa de a fi acceptate de norma limbii.

3. Delimitarea noțiunilor de ocazionalism, cuvânt potențial și neologism ne-a permis conturarea particularităților distincte ale fenomenului lexical pus în discuție, scoaterea în evidență, în mod special, a apartenenței lui la planul vorbirii, a funcției de predicție asupra celei de denumire și a dependenței lui de contextul creării și utilizării.

---

¹Trebuie să fie menționat faptul că pentru o decodificare reușită a ocazionalismelor cunoștințele extralingvistice ale cititorului trebuie să coincidă cu cele ale autorului ocazionalismului. Lipsa de tangențe dintre aceste două spații cognitive duce la păstrarea ambiguității expunerii și la neînțelegerea (totală sau parțială) a mesajului autorului.

4. În baza formațiunilor ocazionale examinate, putem face următoarele constatări privind gradul de productivitate ocazională a fiecărui tip. Conform sondajelor noastre, derivarea se dovedește a fi cel mai practic mijloc de formare a ocazionalismelor, fiind urmat de compunere, contaminare și conglomerare. În linii mari, situația e similară cu mijloacele de formare a cuvintelor canonice.

5. La apariția unităților lexicale ocazionale contribuie o serie de factori, prin intermediul cărora se ating acele nuanțe deviante, ce sunt caracteristice ocazionalismelor. Ținând cont de acest fapt, au fost evidențiate următoarele clase structural-sistemice de ocazionalisme: fonetice, lexicale, semantice, frazeologice, gramaticale și grafice, fiecare având, eventual, subclase aferente. Afară de clasificarea ocazionalismelor în baza criteriului structural, a fost întreprinsă și o sistematizare a acestor tipuri de unități lexicale din punct de vedere tematic. Astfel, din perspectivă onomasiologică au fost identificate următoarele categorii de ocazionalisme, în temeiul semului dominant: acțiuni, nume de persoane, denumiri de obiecte, fenomene sociale, denumiri de instituții, caracteristici și calificative, relații interpersonale și politice, sloganuri și îndemnuri etc.

6. Procedeele de formare a unităților ocazionale sunt strâns legate de caracterul lor motivat. Fiind unități create formal din elemente existente deja în limbă, ocazionalismele, pentru a fi transparente sub aspect semantic, sunt o consecință comprehensibilă a unor modificări de ordin structural și conținutal.

7. Identificarea potențialului semantic al ocazionalismului s-a întreprins prin recunoașterea și, eventual, reconstituirea valorilor semantice ale elementelor sale constitutive, cu implicarea obligatorie a cunoștințelor extralinguale ale receptorului. Un aport considerabil în procesul descifrării glosemului ocazional îl aduc, deseori, elementele lexicale din proximitatea acestuia (din context), care și permit inserarea sa univocă în sistemul cultural-valoric al receptorului. Astfel, relațiile paradigmatică și sintagmatică, pe care ocazionalismul le contractează, facilitează interpretarea lui, iar relațiile pragmatice, pe care, inevitabil, le exploatează în context, denotă atitudinea autorului lexemului dat față de realia invocată.

8. Ocazionalismele, fiind, prin esența lor, unități lexicale situate la periferia sistemului limbii, pot, cu timpul, să pătrundă în vocabularul limbii standard. La realizarea acestui transfer contribuie, firește, mai mulți factori: autoritatea creatorului inovației, necesitatea lexemului inventat, frecvența circulației sale în spațiul lingvistic, gradul de lexicalizare la care a fost supus lexemul respectiv.

În baza demersului științific realizat, putem face unele **recomandări** privind cercetările de perspectivă, deoarece complexitatea fenomenului glotic abordat, permite continuarea studiului sub alte aspecte suplimentare:

1. Fenomenele de la periferia sistemului limbii necesită o abordare din diverse perspective ale științei filologice, pentru a contura multitudinea de fațete ale acestora.

2. Ar prezenta interes examinarea ocazionalismelor în perspectivă sincronică, urmărind factorii care influențează procesul de includere a acestor unități lexicale în vocabularul de bază al limbii române.

3. Ocazionalismele prezintă un teren propice pentru cercetarea ulterioară a acestor unități glotice din punct de vedere istoric și cultural.

4. De un real folos ar fi analiza procedeele de îmbogățire a lexicului românesc prin prisma mijloacelor de formare a ocazionalismelor.

5. Ar fi rezonabilă studierea vocabularului ocazional tematic, sub influența metamorfozelor sociale, politice, tehnice și tehnologice înregistrate în societate.

6. Rezultatele investigației noastre ar putea impulsiona elaborarea unui dicționar de ocazionalisme al limbii române.

BIBLIOGRAFIE:

În limba română:

1. APOSTOLATU, I. Aspecte ale contaminației lexicale în limba română. In: *Analele Universității „Dunărea de Jos” din Galați*. Fascicula XXIV. Lexic comun/ lexic specializat, II. Galați: Editura Europaplus, 2009, pp. 210-218. ISSN 1844-9476
2. BEREJAN, S. (coord.) *Dicționarul explicativ uzual al limbii române* [DEULR]. Chișinău: Editura Litera, 1999. 637 p. ISBN 9975742378
3. BEREJAN, S. Echivalarea semantică în vorbire a elementelor lexicale din limbă prin ocazionalisme. In: *Revistă de lingvistică și știință literară*. Chișinău: Institutul de Filologie al A.Ș.M., 2001, nr. 1-6, pp. 34 – 36. ISSN 0236-3119
4. BIDU-VRÂNCEANU, A., CĂLĂRAȘU, C., IONESCU-RUXĂNDOIU, L., MANCAȘ, M., PANĂ DINDELEGAN, G. *Dicționar de științe ale limbii* [DȘL]. București: Nemira, 2001. 606 p. ISBN 973-569-762-9
5. CORLĂTEANU, N. *Încadrarea lingvistică în realitățile europene*. Chișinău: Editura A.S.E.M., 2001. 175 p. ISBN 9975-75-093-1
6. COȘERIU, E. Solidaritățile lexicale. In: *Revista de lingvistică și știință literară*, Chișinău, nr. 5/1992, pp. 37-45. ISSN 0236-3119
7. COȘERIU, E. Prelegeri și conferințe (1992-1993). In: *Anuar de lingvistică și istorie literară*. T. XXXIII, 1992-1993. Seria A, Lingvistică. Iași: Institutul de Filologie Română „A. Philippide”, 1994. 192 p.
8. COȘERIU, E. *Sincronie, diacronie și istorie. Problema schimbării lingvistice*. București: Editura Enciclopedică, 1997. 253 p. ISBN 973-45-0203-4
9. COȘERIU, E. Creația metaforică în limbaj. In: *Revista de lingvistică și știință literară*, Chișinău, nr. 4/1999 – nr. 6/2001, pp. 8-26. ISSN 0236-3119
10. COȘERIU, E. *Lecții de lingvistică generală* (trad. din spaniolă de E. Bojoga). Chișinău: Editura Arc, 2000. 302 p. ISBN 9975-61-146-X M-157-126
11. COȘERIU, E. Filosofia limbajului. In: *Fonetică și dialectologie XX - XXI*. București: Editura Academiei Române, 2004, pp. 67-139. ISSN 0071-6855
12. COTEANU, I., FORĂSCU, N., BIDU-VRÂNCEANU, A. *Limba română contemporană. Vocabularul*. Ed. Rev. și adăugită. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1985. 256 p.
13. DIMITRESCU, F. Tendințe ale formării cuvintelor. In: *Limbă și literatură*. Revista societății de științe filologice, București, seria I, nr. X, 1965, pp. 231-245.
14. DOMINTE, C. Substituția lexicală voluntară în vorbirea neformală. Considerații teoretice generale și de ordin etimologic pentru o lingvistică a vorbirii. In: *Fonetică și dialectologie*, nr. XIX. București: Editura Academiei, 2000, pp. 91-115. ISSN 0071-6855

15. DUMISTRĂCEL, S. *Discursul repetat în textul jurnalistic. Tentația instituirii comuniunii fatice prin mass-media*. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2006. 392 p. ISBN 978-973-703-155-6
16. GRAUR, A. Deraieri lexicale. In: *Scrieri de ieri și de azi*. București: Editura Științifică, 1970. pp. 160-167
17. HRISTEA, Th. Contaminația și fenomenele lingvistice înrudite. In: *Limba română*, an XL, nr. 5-6, București, 1991, pp. 215-221. ISSN 0024-3523
18. PĂCURARU, V. Construcția de sens vs. ambiguitatea semantică a semnului lexical. In: *Limba Română*. Revistă de știință și cultură, nr. 11, Chișinău, 2005, pp. 38-46. ISSN 0235-9111
19. STOICHIȚOIU-ICHIM, A. *Vocabularul limbii române actuale: dinamică, influențe, creativitate*. București: BIC ALL, 2007. 158 p. ISBN 978-973-571-600-4
20. ȘERBAN, V., EVSEEV, I. *Vocabularul românesc contemporan. Schiță de sistem*. Timișoara: Editura „Facla”, 1978. 299 p.
21. TERIAN, S.-M. *Textemele românești. O abordare din perspectiva lingvisticii integrale*. Iași: Institutul European, 2015. 342 p. ISBN 978-606-24-0146-7

În limba germană:

22. BARZ, I., HAMMER, K., POETHE, H., SCHRÖDER, M. *Wortbildung – praktisch und integrativ: Ein Arbeitsbuch*. Frankfurt am Main: Peter Lang Verlag, 2002. 194 S. ISBN 978-3631389973
23. CHRISTOFIDOU, A. *Okkasionalismen in poetischen Texten: Eine Fallstudie am Werk von O. Elytis*. Tübingen: Gunter Narr Verlag, 1994. 157 S. ISBN 978-382-335-059-0
24. PAUL, H. *Prinzipien der Sprachgeschichte* (10. unveränd. Auflage). Berlin: De Gruyter Verlag, 1995, 428 S. ISBN 978-3-484-22005-8
25. VATER, H. *Einführung in die Textlinguistik*. 3. Aufl. München: Wilhelm Fink Verlag, 2001. 221 S. ISBN 978-3-7705-2756-4

În limba engleză:

26. BAUER, L. Word. In: BOOIJ, G. (Hrsg.), LEHMANN, Ch., MUGDAN, J. *Morphologie: ein internationales Handbuch zur Flexion und Wortbildung*. Berlin; New York: de Gruyter, 2000, Bd. 17-1, pp. 832-840. ISBN 978-3-11-011128-6
27. MUNAT, J. *Lexical Creativity, Texts and Contexts*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2007. 313 p. ISBN: 9789027215673
28. ŠTEKAUER, P., LIEBER, R. *Handbook of Word-Formation*. Dordrecht: Springer, 2005. 477 p. ISBN: 978-1402035975

În limba rusă:

29. АНТЮФЕЕВА, Ю. Н. *Английские новообразования в развитии: потенциальное слово, окказионализм, неологизм*. Дис. канд. филол. наук. Тула, 2004. 184 с.
30. БАБЕНКО, Н. Г. *Окказиональное в художественном тексте. Структурно-семантический анализ: Учебное пособие*. Калининград: Изд-во КГУ, 1997. 84 с.
31. БАТАЛОВ, О. Г. *Когнитивно-функциональный аспект окказионального словообразования в художественном тексте*. Дис. канд. филол. наук: 10.02.04. Москва: РГБ, 2005, 245 с.

32. ЛЕЙЧИК, В. М. *Люди и слова: Как рождаются и живут слова в русском языке*. Москва: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009 (изд. 2-е, испр. и доп.). 216 с. ISBN 978-5-397-00261-5
33. ЛОПАТИН, В. В. *Рождение слова. Неологизмы и окказиональные образования*. Москва: Наука, 1973. 152 с.
34. ЛЫКОВ, А.Г. *Современная русская лексикология (русское окказиональное слово)*. Москва: Высшая школа, 1976. 199 с.
35. ФЕЛЬДМАН, Н. И. Окказиональные слова и лексикография. В: *Вопросы языкознания*. Москва: Изд-тво Академии Наук СССР, 1957, № 4, с. 64-73.
36. ЧЕРУЛА, В. Проблематика окказионального слова. В: *Jazyk a kultúra*, Ročník 1, číslo 4/2010. ISSN 1338-1148 [citat 24.03.2014] Disponibil: <https://www.ff.unipo.sk/jak/cislo4.html>

Surse publicistice:

1. Academia Cațavencu. Săptămânal de satiră și investigație din România. București. Disponibil: <https://www.academiacatavencu.info/>
2. Camikaze. Săptămânal scăpat de sub control. Disponibil: <https://www.kmkz.ro/>
3. Gândul. Portal media. București. Disponibil: <https://www.gandul.ro/>
4. Jurnal MD. Canal TV. Chișinău. Disponibil: <https://www.jurnal.md/>
5. Observator cultural. Revistă de informație și analiză culturală. București. Disponibil: <https://www.observatorcultural.ro/>
6. Semn. Revistă literară. Bălți
7. Timpul. Unicul cotidian național. Chișinău. Disponibil: <https://timpul.md/>
8. Timpul satiric. Supliment de umor. Chișinău. Disponibil: <https://timpul.md/rubrici/actualitate/timpul-satiric>
9. Ziarul de Iași. Ziar regional din Iași. Disponibil: <https://www.ziaruldeiasi.ro/>
10. www.aiurea.eu

Surse literare:

11. Goma, P. *Altina. Grădina scufundată*. Roman-public. Chișinău: Cartier, 1998. 189 p. ISBN 9975-949-38-X
12. Goma, P. *Din calidor. O copilărie basarabeană*. Roman. Ed. a IV-a, ediție de autor, 2001. 232 p.
13. Pițu, L. *Naveta esențială*. Iași: Editura Moldova, 1991. 206 p.
14. Pițu, L. *Temele deocheate ale timpului nostru*. București: Editura Paralela 45, 2002. 288 p. ISBN 973-593-649-6

LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI LA TEMA TEZEI

Articole în reviste științifice

1. CABAC, L. *Zur Produktivität der Suffigierung bei der Bildung okkasioneller Lexik in der rumänischen Sprache*. In: *Speech and Context. International Journal of Linguistics, Semiotics and Literary Science*, vol. 1 (X), 2018, pp. 15-24. ISSN 1857-4149
2. GURANDA, E., CABAC, L. *Okkasionalismen der Krisenzeiten in deutschsprachigen Printmedien*. In: *Analele Universității „Ovidius” Constanța, România. Seria Filologie*. Vol. XXXII, 2/21. Constanța: Ovidius University Press, 2021, pp. 337-351. ISSN 2734-7060

3. CABAC, L. *Ocazionalismele – elemente obscure ale comunicării interpersonale*. In: *Philologia*, nr. 3 (321), 2023, pp. 117-124. ISSN 1857-4300
4. CABAC, L. *Considerații privind dimensiunea paradigmatică și sintagmatică a ocazionalismelor*. In: *Intertext*, nr. 2(62), 2023, pp. 36-43. ISSN 1857-3711
5. POPA, Gh., CABAC, L. *Considerații referitoare la statutul ocazionalismelor*. In: *Akademios. Revistă de știință, inovare, cultură și artă*, nr. 1(72), 2024, pp. 133-138. ISSN 1857-0461
6. POPA, Gh., CABAC, L. *Procedee de formare a ocazionalismelor în limba română*. In: *Limba Română. Revistă de știință și cultură*, nr. 3-4 (293-294), 2024, pp. 167-188. ISSN 0235-9111

Articole în lucrările conferințelor și altor manifestări științifice

7. CHIRA, O., CABAC, L. *Eufemismele ocazionale (în baza exemplelor din revista „Academia Cașavencu”)*. In: *Materialele Colocviului internațional „Filologia secolului al XXI-lea”, ediția a V-a, „Creativitatea lingvală: de la semn la text”*. Iași: Pim, 2014, pp. 90-97. ISBN 978-606-13-2121-6
8. CABAC, L. *Deutsche und rumänische Okkasionalismen zur Bezeichnung der menschlichen Tätigkeiten. Eine interkulturelle Analyse*. In: *Interkulturalität in Sprache, Literatur und Bildung* (Ed. Bianca Beniskova, Pavel Knapek). Univerzita Pardubice, Fakulta filozoficka, Katedra cizich jazyku, 2018, vol. 3, pp. 203-214. ISBN: 978-80-7560-130-8
9. CABAC, L. *Zu den strukturellen und semantischen Besonderheiten der phraseologischen Okkasionalismen im Deutschen und Rumänischen*. In: *Deutsch in Mittel-, Ost- und Südosteuropa. Tagungsband Regensburg 2018* (Hrsg. Hannes Philipp, Theresa Stangl, Bernadette Weber, Johann Wellner). Regensburg, 2021, DiMOS-Füllhorn Nr. 5, pp. 182-190. ISBN: 978-3-88246-449-8
10. GURANDA, E., CABAC, L. *Noua normalitate – vestigii pandemice în vocabularul german*. In: *Materialele Conferinței științifico-practice internaționale „Adaptabilitatea – Competență SOFT în atingerea sustenabilității în context (post)pandemic: abordări interdisciplinare”, 27 Mai, 2022*. Iași: Tehnopress, 2022, pp. 203-210. ISBN 978-606-687-502-8
11. CABAC, L. *Zur Struktur der okkasionellen Komposita im Deutschen und Rumänischen*. In: *Materialele Conferinței științifice cu participare internațională „Probleme actuale ale lingvisticii și glotodidacticii”*. Chișinău: Tipografia „Garomont-Studio”, 2015, pp. 82-92. ISBN: 978-9975-115-59-9 (0,63 c.a.)
12. CABAC, L. *Unele considerații asupra cauzelor și factorilor apariției ocazionalismelor în limba română*. In: *Materialele Conferinței științifice naționale „Probleme de filologie: aspecte teoretice și practice”, (Ediția 1-a), 6 dec. 2014 / resp. ed.: Lina Cabac*. Bălți: Universitatea de Stat „Alec Russo”, 2015 (Tipografia din Bălți), pp. 113-121. ISBN: 978-9975-132-36-7
13. CABAC, L. *Funcțiile ocazionalismelor în text (o analiză cultural-pragmatică)*. In: *Time for Challenges and Changes in the Teaching World*, Ediția a 3-a, 17-18 martie 2017. Bălți: Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, 2017, ed. 3, pp. 30-38. ISBN 978-9975-9904-8-6
14. CABAC, L. *Cuvântul potențial vs. cuvântul ocazional – unele criterii de diferențiere*. In: *Materialele Conferinței științifice naționale „Probleme de filologie: aspecte teoretice și practice”, (Ediția a 4-a), 08 dec. 2017 / resp. ed.: Ana Pomelnicova*, 2018. Bălți: Universitatea de Stat „Alec Russo”, 2018 (Tipografia „Indigou Color”), pp. 211-214. ISBN: 978-9975-3225-9-1
15. CABAC, L. *Unele considerații privind ocazionalismele semantice propriu-zise în limba română*. In: *Materialele Conferinței științifice Lumina verbului Matern. „Profesorul și savantul Irina Condrea – prezență remarcabilă în mediul academic și cultural din Republica Moldova”, 25 octombrie, 2019*, Chișinău: CEP USM, 2019, pp. 122-128. ISBN 978-9975-149-53-2

ADNOTARE

Cabac Lina

Ocazionalismele în limbajul actual (structuri, caracteristici, valori)

Teză de doctor în filologie. Bălți, 2024

Structura tezei. Prezenta cercetare cuprinde adnotări în limbile română, rusă, engleză; introducere; patru capitole; concluzii generale și recomandări; bibliografie din 176 de titluri; 11 surse literare și 22 de titluri publicistice; 1 figură, 3 tabele, 1 anexă. Textul de bază cuprinde 159 de pagini, declarația privind asumarea răspunderii și CV-ul autorului. Rezultatele obținute sunt publicate în 21 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: ocazionalism, neologism, cuvânt potențial, mijloace de formare a ocazionalismelor, tipuri de ocazionalisme, dimensiune paradigmatică, dimensiune sintagmatică, funcțiile ocazionalismelor, lexicalizare.

Domeniul de studiu: lexicologie, semantică, stilistică, lexicografie.

Scopul cercetării: profilarea statutului ocazionalismelor ca fapt de vorbire, ce are șanse reduse de a părăsi zona periferică a vocabularului, reliefând particularitățile lui verbale, locul și rolul lui în actele de comunicare, precum și perspectivele de canonizare ale acestuia.

Obiectivele investigației: definirea și identificarea particularităților ocazionalismelor, relevând statutul lor în raport cu fenomenele adiacente (neologismele, cuvintele potențiale, cuvintele uzuale); precizarea tipologiei ocazionalismelor, inclusiv a ariilor tematice, instaurate în baza semului dominant; sistematizarea mijloacelor de formare a ocazionalismelor; descrierea aspectelor paradigmatic și sintagmatic ale ocazionalismelor; analiza rolului și funcțiilor ocazionalismelor în actele de comunicare cu elucidarea șanselor de acceptare a acestor unități lexicale în vocabularul limbii române.

Noutatea și originalitatea științifică a tezei constă în abordarea novatoare a cuvântului ocazional din punct de vedere noțional, structural, tematic, paradigmatic, sintagmatic, contextual și pragmatic.

Rezultatele obținute care au contribuit la soluționarea problemei științifice constau în elucidarea fenomenului ocazionalității lexicale în limbajul actual prin abordarea aspectelor fundamentale ce țin de particularitățile structural-semantic și stilistice ale acestor unități glotice, prin descrierea funcțiilor lor în actele de comunicare și prin conturarea condițiilor pentru eventuala acceptare a lor în sistemul limbii.

Semnificația teoretică. Sub aspect teoretic, teza se distinge prin faptul că prezintă un studiu al statutului cuvântului ocazional prin delimitarea acestuia de fenomenele adiacente cu intenția de a reliefa posibilitățile creatoare ale sistemului limbii și de a elucidă căile de dezvoltare și de îmbogățire a vocabularului actual al limbii române.

Valoarea aplicativă a lucrării derivă din constatarea că faptele de vorbire, examinate sub aspect structural, tematic, paradigmatico-sintagmatic și pragmatic, reflecțiile și concluziile formulate, coroborate prin rezultatele obținute, ar putea fi utilizate la investigarea și aprofundarea cunoștințelor ce țin de dinamica limbii, la elaborarea suporturilor de curs la lingvistică generală, lexicologie, tipologie, a manualelor, dicționarelor, lucrărilor științifice de diversă natură, inclusiv ce țin de analiza contrastivă a vocabularului diverselor limbi etc.

Implementarea rezultatelor științifice. Repercusiunile acestui studiu pot fi de real folos la elaborarea dicționarelor de neologisme ale limbii române, la completarea și actualizarea cursurilor de lexicologie și stilistică, de cultură a vorbirii. Rezultatele demersului nostru științific și-au găsit reflectare în 21 de publicații și mai multe prezentări la manifestări științifice naționale și internaționale.

АННОТАЦИЯ

Кабак Лина

Окказионализмы в современном языке (структуры, особенности, значения) Диссертация на соискание степени кандидата филологических наук, Бэлць 2024

Структура диссертации. Данное исследование включает аннотации на румынском, русском, английском языках; введение; четыре главы; общие выводы и рекомендации; библиографию из 176 наименования; 11 литературных и 22 публицистических источников; 1 рисунок, 3 таблицы, 1 приложение. Основной текст содержит 159 страницы, декларацию об ответственности и резюме автора. Результаты опубликованы в 21 научных статьях.

Ключевые слова: окказионализм, неологизм, потенциальное слово, способы словообразования окказионализмов, типы окказионализмов, парадигматический аспект, синтагматический аспект, функции окказионализмов, лексикализация.

Область исследования: лексикология, семантика, стилистика, лексикография.

Цель исследования: профилирование статуса окказионализмов как факта речи, с малыми шансами покинуть периферию лексики, выделение их речевых особенностей, места и роли в коммуникативных актах, а также перспектив их лексикализации.

Задачи исследования: выявить и определить особенности окказионализмов, раскрыв их статус по отношению к смежным явлениям (неологизмам, потенциальным словам, узуальным словам); уточнить типологию окказионализмов, включая тематические направления, установленные на основе доминирующей семы; систематизировать способы образования окказионализмов; описать парадигматические и синтагматические аспекты окказионализмов; выявить роль и функции окказионализмов в речевых актах с выяснением шансов принятия данных лексических единиц в словарный состав рум. яз.

Научная новизна и оригинальность диссертации заключается в инновационном подходе к окказиональному слову с понятийной, структурной, тематической, парадигматической, синтагматической, контекстуальной и прагматической точек зрения.

Полученные результаты, способствующие решению поставленной научной задачи, заключаются в раскрытии явления лексической окказиональности в современном языке, путем рассмотрения фундаментальных аспектов, связанных со структурно-семантическими и стилистическими особенностями этих лексических единиц, описав их функции в речевых актах и наметив условия их возможного включения в систему языка.

Теоретическая значимость исследования. В теоретическом плане диссертация отличается тем, что в ней представлено исследование статуса окказионального слова путем отграничения его от смежных явлений с целью выявления творческих возможностей языковой системы и выяснения путей развития и обогащения актуального словарного состава румынского языка.

Практическая значимость исследования заключается в том, что рассмотренные в структурном, тематическом, парадигматико-синтаксическом и прагматическом аспектах факты речи, сформулированные рассуждения и выводы в совокупности с полученными результатами могут быть использованы для исследования и углубления знаний о динамике языка, для разработки материалов курсов общего языкознания, лексикологии, типологии, учебников, словарей, научных работ различного характера, в том числе связанных с контрастивным анализом лексики различных языков, и др.

Внедрение научных результатов. Результаты изыскания могут быть использованы при составлении словарей неологизмов румынского языка, при пополнении и обновлении курсов по лексикологии и стилистике, по культуре речи. Итоги нашего исследования нашли отражение в 21 публикации и нескольких презентациях на национальных и международных научных конференциях.

ANNOTATION
Cabac Lina
Nonce-Words in Modern Language (Structures, Features, Values)
Ph. D. Thesis in Philology, Bălți 2024

Structure of Dissertation. This research paper includes annotations in Romanian, Russian, English; an introduction; four chapters; general conclusions and recommendations; bibliography of 176 titles; 11 literary sources and 22 mass-media titles; 1 figure, 3 tables, 1 appendix. The main text comprises 159 pages, a declaration of responsibility and the author's CV. The results are published in 21 scientific articles.

Key words: nonce word, neologism, potential word, means of nonce word formation, types of nonce words, paradigmatic dimension, syntagmatic dimension, functions of nonce words, lexicalization.

Field of study: lexicology, semantics, stylistics, lexicography.

The aim of the research is to profile the status of nonce words as a speech fact, which is unlikely to leave the peripheral zone of vocabulary, highlighting their verbal particularities, their place and role in communicative acts, as well as their canonization perspectives.

The objectives of the research: to define and identify the peculiarities of nonce words, revealing their status in relation to associated phenomena (neologisms, potential words, usual words); to specify the typology of nonce words, including the thematic areas established on the basis of the dominant seme; to systematize the means of formation of nonce words; to describe the paradigmatic and syntagmatic aspects of nonce words; to analyze the role and functions of nonce words in speech acts with the elucidation of the chances of acceptance of these lexical units in the vocabulary of the Romanian language.

The scientific novelty and originality lies in its innovative approach to the nonce word from a notional, structural, thematic, paradigmatic, syntagmatic, contextual and pragmatic point of view.

The results obtained that contribute to the solution of the scientific problem consist in elucidating the phenomenon of lexical occasionality in modern language by addressing the fundamental aspects related to the structural-semantic and stylistic peculiarities of these lexical units, by describing their functions in speech acts and by outlining the conditions for their eventual acceptance in the language system.

The theoretical value. From a theoretical point of view, the thesis is distinguished by the fact that it presents a study of the status of the nonce word by delimiting it from associated phenomena with the intention of highlighting the creative possibilities of the language system and elucidating the ways of development and enrichment of the current vocabulary of the Romanian language.

The applied value of the research derives from the observation that the speech facts examined from a structural, thematic, paradigmatic-syntagmatic and pragmatic point of view, the reflections and conclusions formulated, in conjunction with the results obtained, could be used to investigate and deepen the knowledge of language dynamics, to develop course materials for general linguistics, lexicology, typology, textbooks, dictionaries, scientific works of various kinds, including those related to the contrastive analysis of the vocabulary of various languages, etc.

Implementation of the scientific results. The results of this research can be of real use in the elaboration of dictionaries of neologisms of the Romanian language, in the completion and updating of courses in lexicology and stylistics, in speech culture. The results of our scientific approach have been reflected in 21 publications and several presentations at national and international scientific events.

CABAC LINA

**OCAZIONALISMELE ÎN LIMBAJUL ACTUAL
(STRUCTURI, CARACTERISTICI, VALORI)**

**621.04. Lexicologie și lexicografie; terminologie și limbaje specializate;
traductologie (*limba română*)**

Rezumatul tezei de doctor în filologie

Aprobat spre tipar: 25.07.2024

Formatul hârtiei 60 x 84 1/16

Hârtie ofset. Tipar ofset

Tiraj: 30 ex.

Coli de tipar: 2,95

Comanda nr. 375

Tipografia Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți,
str. A. Pușkin 38, MD-3100